

Lastentarhanopettajien näkemyksiä mediakasvatuksesta päiväkodeissa

Nyholm, Marja

Laurea-ammattikorkeakoulu
Laurea Hyvinkää

LASTENTARHANOPETTAJIEN NÄKEMYKSIÄ MEDIKASVATUKSESTA PÄIVÄKODEISSA

Marja Nyholm
Sosiaaliala
Opinnäytetyö
Tammikuu, 2010

Nyholm Marja

Lastentarhanopettajien näkemyksiä mediakasvatuksesta päiväkodeissa

Vuosi 2010 Sivumäärä 45

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, miten lastentarhanopettajat määrittelevät mediakasvatuksen ja miten mediakasvatus toteutuu heidän päiväkotiryhmissään. Lisäksi työn tavoitteena oli selvittää lastentarhanopettajien näkemyksiä pienten lasten mediakasvatuksen merkityksestä. Lisäksi selvitettiin miten mediakasvatusta voidaan kehittää päiväkodeissa. Työn teoreettisessa viitekehyksessä käsiteltiin mediakasvatukseen liittyviä käsitteitä sekä yleisesti mediakasvatusta varhaiskasvatuksessa.

Opinnäytetyö oli laadullinen tutkimus. Haastattelin tutkimukseen neljää lastentarhanopettajaa Keravan päiväkotien esiopetusryhmistä. Keräsin aineiston teemahaastatteluiden avulla. Käytin aineiston analyysimenetelmänä teemoittelua. Teemoina olivat mediakasvatuksen määrittely, mediakasvatuksen toteuttaminen esiopetuksessa, mediakasvatuksen merkitys ja mediakasvatuksen kehittäminen.

Lastentarhanopettajat määrittelivät mediakasvatuksen kukin omalla tavallaan. Mediakasvatusta toteutettiin haastateltujen lastentarhanopettajien ryhmissä pääasiassa mediavälineitä käyttämällä ja niihin tutustumalla sekä keskustelemalla mediasta ja sen sisällöistä lasten kanssa. Ryhmien esiopetus suunnitelmissa mediakasvatusta ei ollut omana aihealueenaan.

Lastentarhanopettajat pitivät mediakasvatuksen toteuttamista tärkeänä tai melko tärkeänä. Haastateltavien mielestä erityisesti lasta suojaava mediakasvatus on tärkeää. Kodin vastuuta asiassa painotettiin. Lastentarhanopettajat kokivat, että mediaa voi hyödyntää opetuksessa monipuolisesti ja eri mediavälineiden avulla lapsi oppii eri asioita. Haastateltavien mielestä päiväkotien mediakasvatusta voidaan kehittää järjestämällä mediakasvatuskoulutusta. He korostivat mediavälineiden tärkeyttä mediakasvatuksen toteuttamisessa. Lisäksi he kokivat itse olevansa vastuullisia ottamaan aiheesta selvää.

Jatkossa tulisi selvittää, miten media näkyy lasten leikeissä. Lisäksi tulisi tutkia, miten mediakasvatusta hyödynnetään äidinkielen tai matematiikan opetuksessa. Yhtenä jatkotutkimusaiheena voisi myös olla, miten mediakasvatusta toteutetaan 3-5-vuotiaiden tai alle 3-vuotiaiden ryhmissä.

Asiasanat: mediakasvatus, media, varhaiskasvatus, päiväkotitoimi, lastentarhanopettaja

Nyholm Marja

Kindergarten teachers' views about media education in kindergartens

Year	2010	Pages	45
------	------	-------	----

The purpose of this thesis was to find out how kindergarten teachers defined media education and how media education was being carried out in their kindergarten groups. The purpose was also to find out kindergarten teachers' views about the meaning of media education. The aim was also to find out how media education could be developed in kindergartens. The theoretical part of the thesis comprised the concepts of media education as part of early childhood education in general.

The approach was qualitative. The data were gathered by interviewing four kindergarten teachers from a kindergarten's pre-primary education groups in Kerava. The interviews were analysed by dividing the material according to the themes which were the following: the definition of media education, media education in pre-primary education, the meaning of media education and the development of media education.

Each kindergarten teacher defined media education in their own way. Media education was carried out mainly by using media tools and getting more familiar with them. Kindergarten teachers and children discussed media and its contents in groups. The pre-primary education plans did not include media education as a separate subject.

The teachers considered media education important or quite important. They felt that especially the protective point of view in media education was important. Kindergarten teachers felt that parents were mainly responsible for media education. They also felt that media could be used in many ways in teaching and with the help of different media tools a child could learn different things. The results also showed that media education in the kindergarten could be developed by arranging education about the media. The informants underlined the importance of media tools in media education. They felt that they themselves needed to learn more about media education.

In the future we should study the role of media in children's plays. Furthermore, we should investigate how media education can be utilized in the teaching of native language or mathematics. One further study subject could also be how media education can be carried out in the groups of three to five-year-old or under three-year-old children.

Key words: media education, media, early childhood education, kindergarten, kindergarten teacher

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 MEDIAKASVATUKSEN KÄSITTEET	8
2.1 Media	8
2.2 Mediakasvatus	9
2.3 Mediakasvattaja	9
2.4 Medialukutaito ja mediataidot	10
3 MEDIAKASVATUS VARHAISKASVATUKSESSA	11
3.1 Mediakasvatus valtakunnallisissa suunnitelmissa	12
3.2 Mediakasvatuksen suunnittelun ja toteutuksen lähtökohdat varhaiskasvatuksessa	13
3.3 Lasta suojaava mediakasvatus varhaiskasvatuksessa	14
3.4 Lasten oma mediatuottaminen ja sadutus	16
4 ERI LÄHESTYMISTAPOJA MEDIAKASVATUKSEEN	17
4.1 Mediakasvatus ja leikki	17
4.2 Pelit, tietotekniikka ja mediakasvatus	18
4.3 Mediakasvatus ja tunteiden käsittely	19
5 MEDIAMUFFINSSI-HANKKEEN TUTKIMUS MEDIAKASVATUKSESTA	20
6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN	23
6.1 Tutkimuskysymykset	23
6.2 Laadullinen tutkimus ja teemahaastattelu	23
6.3 Aineiston analyysi	25
7 TULOKSET	26
7.1 Mediakasvatuksen määritelmä	26
7.2 Mediakasvatuksen toteuttaminen esiopetuksessa	27
7.3 Mediakasvatuksen merkitys	30
7.4 Mediakasvatuksen kehittäminen	32
8 POHDINTAA	35
8.1 Tulosten pohdintaa	35
8.2 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys	38
8.3 Opinnäytetyöprosessi ja jatkotutkimusaiheet	39
LÄHTEET	41
LIITTEET	43
Liite 1: Teemahaastattelurunko	44
Liite 2: Tutkimuslupa	45

1 JOHDANTO

Medialla on suuri rooli lasten elämässä nykyään, sillä lapsen saatavilla on monenlaisia mediavälineitä hänen kasvuympäristössään. Lapsen merkittävänä toiminta- ja oppimisympäristönä on mediakulttuuri, jolla tarkoitetaan medioiden valtaamaa kulttuuria, jossa mediaesitykset ja viestintä median välityksellä ovat kulttuurin keskiössä. Lapsi tutustuu mediaan muun muassa äänien, kuvien, satujen ja elokuvien kautta. Lapsi hyödyntää median tarjoamia mahdollisuuksia esimerkiksi kommunikointiin, tiedonhakuun ja viihtymiseen. Media heijastuu myös lapsen leikkeihin, puheeseen ja sosiaalisiin suhteisiin. Lapsesta kehittyy vähitellen monipuolinen mediankäyttäjä, jonka ensimmäiset kokemukset mediasta ovat muodostuneet jo ennen syntymää esimerkiksi äänikokemusten kautta. Median tarjoamat hyvät asiat sekä mahdolliset huonot puolet tulee ottaa huomioon myös kasvatuksessa, eikä jättää niitä sen ulkopuolelle. Mediamaailma muuttuu ja kehittyy jatkuvasti, mikä luo haasteita kasvattajille, sillä heidän on hankittava ajankohtaista tietoa lasten mediakasvatuksesta. (Stakes 2008, 6, 9.)

Kotilainen (2002, 34) kirjoittaa, että lasten mediakulttuuri pitää ottaa huomioon entistä enemmän kotona, kerhoissa ja päivähoitossa, jotta lapsi oppii pohtimaan mediaympäristöään ja sen tuottamia esityksiä. Kupiaisen (2007, 17) mielestä lasten kohdalla voidaan käyttää sanaa medialapsuus, sillä lapsi on olennaisesti yhteydessä eri medialaitteisiin ja median sisältöihin. Mediaympäristön merkitys identiteetin muokkaajana, sosiaalistajana ja kasvattajana on suuri. Media on yhtä lailla merkittävä lapsen kasvuympäristö kuin koti, päiväkotiki, koulu ja harrastustoimintakin. Kasvattajien tulee tiedostaa median merkitys lasten maailmassa sekä ohjata lapsia median monipuoliseen, tasapainoiseen ja kokemukselliseen käyttöön.

Opinnäytetyön aiheena on varhaiskasvatuksen mediakasvatus. Työn tarkoituksena on selvittää, miten lastentarhanopettajat määrittelevät mediakasvatuksen ja miten mediakasvatus toteutuu heidän päiväkotiryhmissään. Lisäksi työn tavoitteina on selvittää lastentarhanopettajien näkemyksiä pienten lasten mediakasvatuksen merkityksestä ja siitä, miten mediakasvatusta voidaan kehittää päiväkodeissa. Haastattelin opinnäytetyöhöni Keravan kaupungin päiväkotien esiopetusryhmissä työskenteleviä lastentarhanopettajia aiheesta. Tällöin tulokset painottuvat esiopetusikäisten lasten mediakasvatukseen, mutta muuten käsittelen työni teoreettisessa osuudessa yleisesti alle kouluikäisten mediakasvatusta. Tutkimus on laadullinen ja keräsin aineiston teemahaastatteluiden avulla.

Valitsin alle kouluikäisten lasten mediakasvatuksen aiheeksi, koska olen kiinnostunut siitä, kuinka mediaa voidaan hyödyntää lapsen kasvatuksessa ja opetuksessa. Mediasta puhutaan usein negatiivisessa sävyssä, jolloin sen hyödyt jäävät taka-alalle. Jotta lapsi oppii käyttämään mediaa turvallisesti ja oikein, tarvitsee hän median käytöstä tietoa vanhemmilta ja

muilta kasvattajilta. Turvallisen median käytön kasvatukseen kuuluu lähteä kodista sekä päiväkodista asti. Valitsin aiheen myös siksi, että uskon kehittyväni ammatillisesti työtä tehdessä. Koen, etten ole saanut opintojen kautta tarpeeksi tietoa lasten mediakasvatuksesta, joten työn kautta opin varmasti asiasta. Mediakasvatukseen osaaminen on tärkeää nykyään ja tulevana varhaiskasvattajana näen tarpeellisen kehittää tätä osaamisaluetta. Tutkimusaihe on myös melko uusi, sillä aiheesta ei ole tehty paljoakaan tutkimuksia. Tutkimukset ovat painottuneet enemmän median käyttöön liittyviin asioihin.

Käsittelen opinnäytetyön alussa teoreettisessa viitekehyksessä mediakasvatukseen liittyviä käsitteitä ja kerron varhaiskasvatukseen mediakasvatuksesta. Olen myös valinnut muutaman minua kiinnostavan lähestymistavan mediakasvatukseen, joista kerron työssä. Kerron lisäksi aikaisemmin tehdystä Mediamuffinssi-hankkeen tutkimuksesta aiheeseen liittyen. Kirjoitan opinnäytetyön toteuttamisesta, jossa esitän työni menetelmälliset valinnat. Näiden jälkeen pohdin tuloksia ja esitän niistä johtopäätöksiä. Pohdin vielä lopuksi opinnäytetyön prosessia kokonaisuudessaan ja jatkotutkimusaiheita.

2 MEDIKASVATUKSEN KÄSITTEET

2.1 Media

Media on peräisin latinan *medium*-sanasta, jolla tarkoitetaan ilmaisun tapaa ja sosiaalista yhteyttä, jossa ilmaisu on tuotettu ja välitetty. Median avulla saadaan yhteisiä kokemuksia ja kontakteja sekä se välittää merkityksiä ja asioiden tai ihmisten suhteita. (Mustonen 2001, 8.) Anglosaksisessa kulttuurissa medialla on tarkoitettu joukkoviestinnän teknisiä välineitä eli viestimiä. Mediumia käytetään edelleen yksikkömuotona ja mediaa monikkona. Suomessa termi media on yleensä sekä yksikkö että monikko. (Kotilainen 1999, 31-32.) Niinistön, Ruhalan, Henrikssonin ja Pentikäisen (2006, 8) mukaan media tarkoittaa välineitä, joilla voidaan viestittää ja ottaa vastaan viestejä sekä niiden sisältöjä ja käytänteitä, jotka ovat syntyneet välineiden ympärille.

Median eri muotoihin kuuluu printtimedia, kuten lehdet, kirjat ja muu painettu sana, kuvat, valokuvat, radio, elokuva, televisio sekä multimedia. Eri mediat voidaan jakaa eri käyttöryhmiin esimerkiksi tekniikan mukaan, kuten kirjat ja lehdet ovat printtipohjaisesta tai graafisesta mediasta ja elokuva on osa audiovisuaalista mediaa. Mediasta puhuttaessa voidaan myös käyttää jakoa uusmedia ja perinteinen media. Uusmediaan kuuluu tietokonedia, joka on muodoltaan digitaalinen ja vuorovaikutteinen. Uusmedian ja perinteisen median raja on kuitenkin häilyvä, sillä esimerkiksi printtimedia käyttää digitaalikuvaa ja tietokonedia voi taas sisältää lehtiä ja videoita. (Mustonen 2001, 8.) Lisäksi media voidaan jakaa latinankielisen selityksen mukaan joukkoviestinnän ilmaisun tavaksi, tuotannoksi ja vastaanotoksi. Ilmaisun tavassa esimerkiksi televisio on ilmaisun väline, jossa tuotetaan erilaisia tv-ohjelmia. Ilmaisun tuotanto sisältää sen koko sosiaalisen yhteyden, jossa ilmaisu on tuotettu. Esimerkiksi televisio on tuotantoinstituutio, jolla on omat työtä ohjaavat käytännöt ja linjaukset. Ilmaisun vastaanotolla tarkoitetaan itse käyttötilannetta ja tapoja vastaanottaa ja käyttää ohjelmia. (Kotilainen 1999, 31-32.)

Herkman (2002, 14) kirjoittaa, että Suomessa mediaa käytetään viitatessa erityisesti viestintävälineisiin, joiden kautta välitetään tietoa ja joiden ääressä voi viihtyä. Tämän lisäksi media liittyy toimintaan, joka on kaupallista tai voittoa tuottavaa. Media on myös itsessään tuote sekä mainonnan väline. Suonisen (2004, 22) mukaan media-sanana merkitys on vaihteleva ja epäselvä, sillä sen alkuperäinen määritelmä ei vastaa enää nykyistä median tarkoitusta. Alun perin media on tarkoittanut tapaa ja välinettä siirtää merkityksiä eli suomenkielessä viestintä. Tämä määritelmä ei kuitenkaan ole pysynyt siinä tahdissa, missä mediamaailma on muuttunut. Nykyään medioiksi luetellaan kuuluvaksi myös laitteita, jotka eivät ole viestimiä,

kuten elektroniset pelit. Niitä käytetään kuitenkin kuin muitakin medioita ja ne saavat merkityksensä käyttäjiensä arkielämän kautta.

2.2 Mediakasvatus

Mediakasvatuksella tarkoitetaan median parissa tapahtuvaa oppimista ja kasvua. Mediakasvatus on tavoitteellista toimintaa, jolla pyritään tietoisesti vaikuttamaan yksilön median käyttöön ja kehittämään medialukutaitoa. Nykyajan mediakulttuurissa tarvitaan elämisen perusvalmiuksia, joita mediakasvatuksella kehitetään. Tavoitteena on siten vahvistaa lapsen identiteettiä ja tunnetaitoja sekä kehittää lapsen mediataitoja, joilla tarkoitetaan median taustarakenteiden tuntemista, teknisiä taitoja sekä kriittistä median käyttöä. (Pentikäinen, Ruhala & Niinistö 2007, 100.) Mediakasvatuksen tavoitteena on, että lapsesta kehittyy viestien vastaanottaja, joka osaa käyttää medioita järkevästi, ymmärtää ja tulkitsee kriittisesti medioiden kieltä sekä mediasisältöjä. Tarkoituksena on myös kehittää lapsen kykyä tuottaa itse mediaviestejä. Mediakasvatus kuuluu kaikille toimipaikoille, joissa lapsi toimii median parissa tai on yhteydessä siihen. (Martsola & Mäkelä-Rönholm 2006, 122.)

Mustosen (2001, 32-33) mukaan mediakasvatus on tarkoituksellista toimintaa, jossa pyritään kehittämään ihminen median aktiiviseksi ja kriittiseksi käyttäjäksi. Mediakasvatuksen tavoitteena on tuottaa mediataito, joka on muun muassa suojana median haittavaikutuksille. Mediakulttuuri muuttuu jatkuvasti, joten on tärkeää pitää yllä mediataitoja. Mediataitoja opitaan sekä kasvatuksen kautta että erilaisten elämäkokemusten myötä, jotka opettavat kriittistä otetta median käyttöön. Kotilaisen (2002, 34) mielestä mediakasvatus on kuten muu kasvatusta yleensä eli perusteltuja rajoja ja tukea eri tilanteissa.

Mediakasvatuksen tulee kuulua kokonaisuudessaan lapsen kasvatukseen ja opetukseen eikä olla vain irrallinen osa, jota toteutetaan muun toiminnan ulkopuolella. Mediakasvatusta voidaan pitää yleisdidaktiikkana, joka läpäisee kaikki yhteiskunnan toiminnot. Mediakasvatus on monipuolista ja sitä voi hyödyntää eri oppiaineiden, teemojen ja orientaatioiden integroinnissa. (Niinistö & Sintonen 2007, 28.) Mediakasvatuksen päämääränä on saavuttaa tasapainoinen mediasuhde, jolloin lapset voivat nauttia ja hyötyä mediasta ja sen tuomista mahdollisuuksista parhaalla mahdollisella tavalla. (Stakes 2008, 7).

2.3 Mediakasvattaja

Niinistön ym. (2006, 8) mielestä mediakasvattajiksi luetaan kasvattajat, jotka työstävät, ohjaavat ja opettavat lapsia median parissa. Liukon ja Kangassalon (1998, 7, 11) mukaan jokainen aikuinen on mediakasvattaja, koska aikuiset mahdollistavat lapsille median saatavuuden eri paikoissa. Liukko ja Kangassalo näkevät, että kasvattajilla on velvollisuus tutustua ja osal-

listua mediamaailmaan ja tuoda media osaksi kasvatusta ja opetusta. Kirjoittajien mukaan lapsen on helpompi toimia mediakulttuurissa, kun hän on saanut siihen tukea ja opastusta aikuisilta.

Varhaiskasvatuksessa on hyvä tiedostaa oma rooli kasvattajana, siihen liittyvät periaatteet ja toimimiselle asetettavat vaatimukset. Mediakasvattajan toiminnalle edellytyksenä on oman työn pohtiminen ja arviointi. Mediakasvattajan kuuluu muun muassa kehittää jatkuvasti omia mediataitojaan, huolehtia mediaympäristön turvallisuudesta, huomioida median mahdollisuudet kasvatukseen ja opetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa sekä toimia esimerkkinä median käytössä. Lisäksi hyvä mediakasvattaja tuntee lasta suojelevan lainsäädännön ja osaa ottaa median puheeksi myös vanhempien kanssa. (Stakes 2008, 14.) Vanhemmilla on merkittävä rooli lapsen mediakasvattajina, koska lapsi tarvitsee mediankäytössä opastusta, tukea, kuuntelua ja läsnäoloa sekä yhdessä tekemistä vanhemman kanssa. Vanhemmat antavat lisäksi esimerkkejä ja käyttäytymismalleja mediaan liittyen. Aikuisen tehtävänä on miettiä, kuinka paljon hän tietää nykyisestä mediatodellisuudesta sekä yritettävä nähdä mediamaailma lastensa silmin. Tämä lisää valveutuneisuutta mediaa kohtaan ja auttaa vanhempia toimimaan tietoisemmin lapsensa mediakasvattajina. Tärkeää on nauttia median tuottamasta ilosta, mutta laatia kuitenkin mediaan liittyen tarvittavat säännöt ja sopimukset. Vanhempien tulee antaa lapsille rakentava, kyseenalaistava ja valikoiva malli, joka suojelee lasta median huonoilta puolilta ja ohjaa lasta myönteiseen ja tiedostavaan mediankäyttöön. (Niinistö ym. 2006, 25.)

2.4 Medialukutaito ja mediataidot

Medialukutaito määritellään eri viestimien luku- ja kirjoitustaidoksi, johon kuuluu itsensä ilmaiseminen eri viestimillä, tiedonhaku median avulla sekä kyky eritellä ja tulkita kriittisesti erilaisia mediatekstejä (Niinistö ym. 2006, 8). Medialukutaitoon kuuluu jokaisen viestimen ja niiden mediatekstien lukutaito. Medialukutaitoa tarvitaan niin sanallisissa, kuvallisissa kuin äänellisissä mediateksteissä. Medialukutaidon osiksi voidaan sanoa kuuluviksi yksittäisten viestimien lukutaidot. Viestintätekniikan perusteella voidaan nimetä viestimiä keskenään niputtavia lukutaitoja. Esimerkiksi audiovisuaaliseen lukutaitoon kuuluu kaikki sähköisen audiovisuaaliset viestimet, kuten televisio, elokuva ja video. Mediakasvatuksen kannalta teknistä medialukutaitoa merkitsevämpää on kuitenkin osata käyttää mediatekstejä eritellen, arvioiden ja soveltaen sekä luoden uusia versioita omien tarpeittensa mukaan hyödyksi ja huviksi. (Kotilainen 1999, 36, 38.)

Mediakasvatuksen päätavoitteena on kriittinen medialukutaito, jolla tarkoitetaan kykyä analysoida, tulkita, luoda, ilmaista ja osallistua kaikkeen mediaan liittyen. Se on myös taitoa osata kyseenalaistaa median sisältöjä ja kykyä luoda uutta. Medialukutaitoinen ihminen osaa käyttää mediaa omien tarpeidensa mukaisesti ja nauttii median luomista mahdollisuuksista.

Hän osaa ajatella itsenäisesti, tarkastelee asioita useista näkökulmista sekä tunnistaa laji-tyyppejä. Medialukutaitoinen henkilö kykenee myös jäsentämään ja tiivistämään tietoa sekä tekemään eettisiä päätöksiä. (Niinistö ym. 2006, 8-9.) Kriittinen medialukutaito saavutetaan harjoittelemalla mediataitoja, joilla tarkoitetaan laajaa kykyä mediaan liittyen. Siihen kuuluu muun muassa kyky hankkia tietoa medially ja mediasta, kyky käyttää medialaitteita, kyky viestiä ja ilmaista itseään mediavälineillä sekä kyky valita itselleen sopivia medioita ja sen sisältöjä. Mediataitoihin liittyy lisäksi toimiminen vuorovaikutuksellisesti median avulla ja toimiminen omassa yhteisössä aktiivisesti. Kriittinen medialukutaito kehittyy koko elämän ajan, mutta sen harjoittaminen alkaa jo varhaiskasvatuksessa. (Stakes 2008, 9, 20.)

3 MEDIKASVATUS VARHAIKASVATUKSESSA

Varhaiskasvatuksen määritellään olevan pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka ensisijaisena tavoitteena on tukea ja edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista eli kokonaisvaltaista hyvinvointia. Vanhempien ja varhaiskasvattajien onnistuneella yhteistyöllä päästään lapsen kannalta hyvään lopputulokseen. Toiminta on tavoitteellista ja suunniteltua, jossa lapsen leikillä on suuri merkitys. Varhaiskasvatus toteutuu kokonaisuutena, jossa hoito, kasvatus ja opetus yhdistyvät. Varhaiskasvatusta järjestetään valtakunnallisten linjausten mukaisesti esimerkiksi päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona sekä avoimena toimintana. Palveluiden tuottajina ovat kunnat, seurakunnat, järjestöt ja yksityiset palveluntuottajat. Vuotta ennen oppivelvollisuuden alkua lapsella on mahdollisuus esiopetukseen. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11, 15.)

Varhaiskasvatusta ohjataan sekä valtakunnallisilla että kunnallisilla asiakirjoilla. Kunnan tai useamman kunnan yhdessä laatiman varhaiskasvatussuunnitelman perustana ovat valtakunnalliset varhaiskasvatuksen perusteet. Kunnan varhaiskasvatussuunnitelmassa otetaan huomioon sen omat linjaukset ja tavoitteet. Yksikön varhaiskasvatussuunnitelmassa on yksityiskohtaisemmin kerrottu yksikön varhaiskasvatuksen lähtökohdista sekä niiden toteuttamisessa arjen kasvatustoiminnassa. Suunnitelmassa käsitellään lisäksi alueen tai yksikön erityispiirteitä ja painotuksia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 8-9.)

Varhaiskasvatukseen kuuluvan esiopetuksen tehtävänä on edistää lapselle suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä tukea lapsen fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista kehitystä. Tehtävänä on myös vahvistaa lapsen itsetuntoa positiivisten oppimiskokemusten kautta sekä tukea lapsen vuorovaikutusta muiden ihmisten kanssa. Esiopetuksen tulee olla tasavertaista kaikille lapsille, jolloin kaikilla lapsilla on mahdollisuus oppimiseen ja koulun aloittamiseen. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on normi, joka

toimii kansallisena kehyksenä opetussuunnitelman laadinnalle. Paikallisissa opetussuunnitelmissa tarkennetaan perusteissa määriteltyjä tavoitteita ja sisältöjä ja niiden pohjalta luodaan toiminnallisia kokonaisuuksia. Esiopetus on eheyttävää opetusta, jolla tarkoitetaan kokonaisuuksia, jotka liittyvät sekä lapsen elämään että lapsen maailmankuvaa laajentaviin ja jäsen-täviin sisältöihin. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000, 7, 10, 20.)

3.1 Mediakasvatus valtakunnallisissa suunnitelmissa

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat valtakunnallisesti varhaiskasvatuspalveluja. Suunnitelman tavoitteena on edistää varhaiskasvatuksen tasa-arvoista toteuttamista koko maassa, ohjata sisällöllistä kehittämistä ja lisätä varhaiskasvatuksen laadun kehittämistä yhdenmukaistamalla toiminnan järjestämisen perusteita. Lisäksi tavoitteena on lisätä varhaiskasvatuksessa toimivien työntekijöiden ammatillista tietoisuutta sekä vanhempien osallisuutta varhaiskasvatuksen palveluissa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet edistävät yhdessä esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden kanssa lasten hyvinvointia, kasvua ja oppimista. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 7.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ei käytetä mediakasvatus-termiä eikä mediakasvatuksen aluetta ole eroteltu omaksi kokonaisuudeksi, mutta mediakasvatukseen liittyviä asioita sisältyy kuitenkin suunnitelmaan. Suunnitelmassa lukee esimerkiksi, että toiminnassa tulee välittyä kulttuuriperintöä sekä menneiltä sukupolvilta että nykyhetkestä. Lisäksi kasvattajien tulee huomioida teknologian kehityksen uudet mahdollisuudet sekä tieto- ja viestintätekniikan mahdollisuudet työssä. Suunnitelmassa edellytetään, että kasvattajat tutustuvat siihen kulttuuriin, joka lasten leikeissä heijastuu. Kasvattajat seuraavat siten esimerkiksi lasten populaarikulttuuria, johon media oleellisesti kuuluu nykyään. Suunnitelmassa lukee myös, että lapsen itsensä keksimät tarinat kasvattavat luottamusta omiin kykyihin ja itsensä ilmaisemiseen. Suunnitelmassa mainitaan myös, että informaatioteknologia tarjoaa monipuolisia sisältöjä lasten kanssa työskentelyyn. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 17, 19, 21, 27.)

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa kerrotaan esiopetuksen tehtävistä, tavoitteista ja toteuttamisesta. Siinä käsitellään myös esiopetuksen keskeisiä sisältöalueita. Esiopetuksen keskeisiin sisältöalueisiin kuuluu taide ja kulttuuri, jossa mediakasvatus näkyy. Suunnitelman mukaan lapselle tulee tarjota mahdollisuus tutustua mediavälineisiin ja niiden käytön harjoitteluun. Lisäksi siinä kannustetaan tarkastelemaan lapsen kanssa kuvia ja keskustelemaan niiden sisällöistä. Lapselle tulisi suoda myös mahdollisuus tutkia äänimaailmaa ja musiikin vaikutusta viestinnässä sekä ilmaista omia ajatuksiaan monipuolisesti draaman keinoin. Tavoitteena on esimerkiksi lapsen kulttuurisen identiteetin vahvistuminen ja ymmärryksen lisääminen omasta kulttuuriperinnöstä. Näiden lisäksi esiopetuksen oppimisympäristön tulisi olla sellai-

nen, joka tukee lapsen kehittymistä nykyaikaisen tietoyhteiskunnan jäseneksi. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2000, 9, 15.)

3.2 Mediakasvatuksen suunnittelun ja toteutuksen lähtökohdat varhaiskasvatuksessa

Mediakasvatus kuuluu osana varhaiskasvatukseen syventäen ja tuoden lisämahdollisuuksia toimintaan. Sitä voidaan toteuttaa tavoitteellisesti toimintatuokioissa tai arjen eri tilanteissa. Mediakasvatuksen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ottaa huomioon lasten persoona ja erilainen kehitys, mutta myös lasten ajattelun, tunne-elämän sekä persoonallisuuden kehitystehtävät ja niiden merkitys lapsen mediasuhteelle. Mediakasvatukseen liittyvät taidot kehittyvät omaa tahtiaan jokaisella lapsella, mutta usein lapset kuitenkin oppivat ensimmäiseksi median tekniset taidot. Median tulkintaan vaadittavat tunteiden hallinta ja sosiaaliset taidot eivät kehity samaa tahtia kuin tekniset taidot, mikä on hyvä tiedostaa mediakasvatusta suunniteltaessa. Lapsen kykyyn tulkita mediasisältöjä vaikuttavat erityisesti kognitiivinen kypsyminen ja ajattelun kehittyminen, jotka säätelevät esimerkiksi, miten lapsi erottaa faktan ja fiktion toisistaan. Lapsen ymmärrys median sisällöistä kehittyy vähitellen. Esimerkiksi aluksi lapsi ei erota mainoksia omiksi kokonaisuuksiksi, kunnes hän oppii erottamaan ne erillisiksi muista ohjelmasisällöistä. (Stakes 2008, 12.)

Mediakasvatusta voidaan toteuttaa tavallisessa varhaiskasvatusympäristössä eikä mediakasvatuksen toteuttamiseen tarvita välttämättä erityistä välineistöä. Tärkeää on, että ilmapiiri on avoin ja turvallinen, jolloin erilaisista mediakokemuksista voidaan keskustella. Hyvä mediakasvatusympäristö kannustaa myös yhdessä toimimiseen, herättää mielenkiintoa ja kokeilunhalua sekä innoittaa lapsia ilmaisemaan itseään. Päiväkodissa medialaitteet tulee sijoittaa yhteisiin tiloihin, jotta kasvattajat voivat tukea ja seurata lasten mediankäyttöä. Varhaiskasvatuksen ympäristössä tulee myös olla mediakasvatuksellisia virikkeitä lapsen omaehtoiseen käyttöön. Päivähoitoyksikön ulkopuolelta löytyy hyviä mediakasvatusta tukevia toimijoita, kuten kirjastot, museot, lehtien toimitukset, kulttuurikeskukset sekä mediakasvatusta toteuttavat järjestöt. (Stakes 2008, 15.)

Mediakasvatukseen liittyviä materiaaleja ja välineitä tulisi olla monipuolisesti mahdollisuuksien mukaan. Kasvattajan tulee huomioida lapsille tarjoamiensa mediasisältöjen laatu sekä se, että välineet ja sisällöt ovat lapsen ikäkaudelle sopivia. Teknisten välineiden käyttäminen ei kuitenkaan vielä takaa laadukasta mediakasvatusta. Mediakasvatuksessa voi hyödyntää esimerkiksi seuraavia sisältöjä ja välineitä: sanoma- ja aikakauslehdet, kirjat, pelit, internet, kamera, tietokone, kuvat ja medialelut. (Stakes 2008, 15.)

Sintosen (2002, 114, 116) mukaan lasten mediakasvatus on hyvä aloittaa median peruselementtien, kuten sana, kuva ja ääni, kanssa toimimisesta. Lasten kanssa voidaan tutustua mo-

nipuolisesti eri mediavälineisiin ja antaa lapsille mahdollisuus keksiä niihin sisällöiksi juttuja. Kirjoittajan mukaan alussa voidaan keskittyä ilmaisua painottavaan tekemiseen ja kokemiseen sekä omista kokemuksista ja ajatuksista mediaan liittyen keskustelemiseen. Myöhemmin mediakasvatuksessa voidaan siirtyä analyttisempään toimintaan, jossa tarkastellaan ja tutkitaan mediatekstien sisältöjä. Kotilaisen (2002, 35) mielestä äänitteet ja kuvat sekä niihin liittyvät harjoitukset ovat tärkeitä alle kouluikäisten mediakasvatuksessa. Kuunteluharjoitusten avulla voidaan edistää lasten keskittymiskykyä ja auttaa lasta rauhoittumaan. Lapset voivat tehdä oman kuunnelman, mikä auttaa lasta erittelemään auditiivisia aineksia. Tällainen yksittäisten ilmaisumuotojen erottelun taito on kehittyvää medialukutaidon perustaa. Myös kuvien ja niiden osien hahmottamisen harjoittelu on osa medialukutaidon perustaa.

Mediakasvatus tuo päiväkodin työntekijöiden ja vanhempien väliseen yhteistyöhön mahdollisuuksia ja haasteita. Varhaiskasvattajien ja kotien mediakasvatustehtävät painottuvat eri lailla. Varhaiskasvatuksen paikoissa painotetaan mediataitojen harjoittelua, kun kotien tehtävänä on enemmän jokapäiväisen mediankäytön tunteminen, ohjaaminen ja osallistuminen lapsen mediankäyttöön. Varhaiskasvattajien ja vanhempien kannattaa keskustella siitä, miten mediakasvatus voidaan parhaiten toteuttaa. Ammattivarhaiskasvattajan tehtävä on tukea kotien mediakasvatustyötä keskustelemalla yhdessä vanhempien kanssa asiasta sekä kertomalla tietoja lasten mediakasvatuksesta vanhemmille. Lisäksi heidän tulee nostaa esille lapsen mediankäyttöä koskevat asiat lapsikohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimiseen liittyvien keskustelujen aiheiksi. (Stakes 2008, 28.) Päiväkotien vanhempainilloissa olisi hyvä ottaa media puheeksi ja esimerkiksi laatia yhteiset mediasäännöt kaikille. Yhteisten sääntöjen avulla välttään rajaloukkauksilta lapsen ystävänsä tullessa kylään tai syntymäpäiväjuhliin, vaikka kaikki perheet eivät sääntöjä noudattaisikaan. (Lehtipuu 2006, 72.)

3.3 Lasta suojaava mediakasvatus varhaiskasvatuksessa

Lasta suojaavalla mediakasvatuksella tarkoitetaan rajojen asettamista median parissa vietylle ajalle ja mediasisällöille sekä vaihtoehtojen tarjoamista medialle sekä kiinnostusta lasten mediamaailmaa kohtaan. Suojelullinen näkökulma on nykyään erittäin perusteltua, koska osa lapsista joutuu jo hyvin pieninä näkemään ikäisekseen sopimatonta materiaalia eikä heidän kanssaan ole välttämättä aikuista, jonka kanssa voisi jakaa mediakokemuksia. Mediakasvatuksen suojelullinen näkökulma on tärkeä myös siksi, että lapsi oppisi taitavaksi median käyttäjäksi ja hänen mediamaailmansa pysyisi turvallisena. Merkittävämpiä mediakasvatuksen tilanteita ovat arkiset tilanteet ja lapsesta lähtöisin olevat keskustelunavaukset median sisällöistä. Lapsen pitää tulla kuulluksi ja nähdyksi, saada käsitellä aikuisen kanssa median sisältöjä sekä keskustella tunteistaan, jotta lapsi oppii median järkevää käyttöä. Aikuisen velvollisuutena on tutustua mediasisältöihin, jotta ne ovat lapsen kehitykselle sopivia. (Salokoski 2007, 76-77, 84-85.) Median käyttö on turvallisimmillaan silloin, kun se on sosiaalista ja me-

diavälineet ovat yhteisissä tiloissa. Tärkeää on muistaa johdonmukaisuus asetettaessa sääntöjä median käyttöön liittyen. Esimerkiksi molempien vanhempien tulee noudattaa samoja sääntöjä ja ikärajoja. (Lehtipuu 2006, 64, 72-73.)

Lasta suojaavassa mediakasvatuksessa tärkeää on luoda turvalliset puitteet mediankäytölle sekä lapsen terveen kasvun tukeminen. Lapsen terveen kasvun edistäminen tarkoittaa, että mediankäytön mahdollisia mediatraumoja ja -pelkoja havaitaan ja ehkäistään. Tärkeää on, että aikuinen ja lapsi jakavat tasa-arvoisesti kokemuksia mediaan liittyen, mutta kuitenkin niin, että aikuinen on aikuisen roolissa ja lapsi lapsen. Lasta suojaavassa mediakasvatuksessa kiinnitetään huomiota erityisesti siihen, mitä lapsi on mediassa nähnyt ja miten hän on sen kokenut sekä mitä seurauksia siitä on ollut ja mikä mahdollisiin seurauksiin auttaa. Aikuinen asettaa rajat kielletylle sisällölle ja käsittelee lapsen kanssa hänen kokemustaan, jotta lapsen mahdollinen pelko helpottuisi ja siihen tulisi aikuisen tuoma näkökulma. Tavoitteena on löytää myös keinoja siihen, että lapsi oppisi suojaamaan itseään medialta. Mediasuojelua tarvitsevat erityisesti 3-5-vuotiaat lapset. Perusteluna on se, että alle kolmivuotiaita ei jätetä usein yksin median ääreen jo käytännön syistä, mutta kolmivuotiaana ja sen jälkeen esimerkiksi videoita uskalletaan näyttää lapsille eikä välttämättä muisteta ikärajojen merkityksiä. Aikuisen tulisikin katsoa lapselle näytettävä materiaali aina etukäteen, koska se on lapsen paras mediaturva. Usein tämä on kuitenkin melko mahdotonta. (Martsola & Mäkelä-Rönholm 2006, 128-129, 135.)

Lapsille tulee opettaa median käyttöön liittyviä turvataitoja. Varhaiskasvatusikäisten lasten turvataitoihin kuuluu esimerkiksi, että mediaa käytetään aikuisen läsnä ollessa tai aikuisen välittömässä läheisyydessä. Taitoihin kuuluu myös, että median käytöstä sovitaan aikuisen kanssa ja lapsi kertoo mediakokemuksistaan aikuiselle. Tärkeää on myös noudattaa kuvaohjelmien ikärajoja sekä tuntee pelien ikäraajat ja sisältösymbolit. Lisäksi tulee varmistaa, että lapset katsovat vain aikuisen ennalta arvioimia mediasisältöjä. (Stakes 2008, 17.) Päiväkodissa voidaan katsoa yhdessä lasten kanssa ohjelmaa ja keskustella sen jälkeen lasten kanssa ohjelman tuottamista kokemuksista ja tunteista. Ohjelman valitseminen on kuitenkin melko haastavaa, sillä isossa lapsiryhmässä on erilaisia lapsia monenlaisine taustoineen. Kasvattajien pitäisi osata näin ollen ottaa huomioon myös arat ja herkät lapset ohjelmaa valitessaan. Onnistuessaan mediakokemus ja sen läpikäyminen voi kuitenkin olla lapselle erittäin mieluista kokemus. Kasvattajien tulisikin saada enemmän koulutusta siitä, miten lasten kanssa käsitellään mediasta nousevia asioita. Päiväkodeissa pitäisi hyödyntää myös enemmän lasten itse tuottamia mediasisältöjä ja käsitellä niitä eri muodoissaan suojelullinen näkökulma huomioiden. (Salokoski 2007, 85.)

3.4 Lasten oma mediatuottaminen ja sadutus

Mediakasvatukseen kuuluu sisältyä monipuolista kokeilemistä, tekemistä, eläytymistä ja vuorovaikutusta, jolloin lasten oma mediatuottaminen kattaa tämän kaiken. Lasten omalla mediatuottamisella tarkoitetaan itse tekemistä, joka lähtee lapsista itsestään. Lasten mediakasvatuksen toteuttamisessa tärkeitä ovat lasten omat ajatukset, kokemukset ja tunteet sekä lasten tarve ja oikeus omaan itseilmaisuuun. Lapsen omaa itseilmaisua tukemalla kehitetään myös mediaan liittyviä luovia ja kriittisiä medialukutaitoja. Hyvä keino saada lapsen ääni kuuluvaksi on tukea lasten oman kulttuurin tuottamista. Lasten kanssa kannattaa työskennellä monipuolisesti eri välinein, joita ovat muun muassa lehdet, mainokset, valokuvat tai kamera. Valmiit mediaesitykset voivat olla esimerkiksi satuja, pelejä, sarjakuvia, mainoksia, julisteita, pöytäteatteriesityksiä tai elokuvia. (Niinistö & Sintonen 2007, 24, 27, 28-29.)

Omien mediaesitysten tekeminen on hyvin opettavaista ja palkitsevaa. Kun lapset tekevät yhdessä mediaesityksiä, heillä on mahdollisuus harjoitella esimerkiksi ryhmätyötaitoja, valintojen tekemistä sekä vastuun kantamista asioista. Henkilökohtainen kokemus on merkityksellinen ja jaettuna yhdessä muiden lasten kanssa se usein vahvistuu. Parhaimmillaan jokainen lapsi on saanut vaikuttaa omalla työllään lopputulokseen ja osallistua työskentelyyn omien taitojensa mukaan. Mediaesitysten tekeminen kehittää myös lasten ymmärrystä siitä, miten valmis mediatuotos etenee ideasta valmiiksi tuotteeksi. Työskentelyn etenemistä ja valmista mediaesitystä pohdittaessa kehittyy myös kriittinen medialukutaito ja kyky arvioida työskentelyä. Mediakasvatuksessa itse mediaesityksen työstäminen on oppimisen kannalta usein valmista tuotosta tärkeämpi, vaikka valmiit ja itse tehdyt esitykset palkitsevatkin tekijänsä. Mediatuottamisessa merkittävää on erityisesti lapsen äänen kuuleminen sekä lapsen ajatusten näkyväksi tuominen. (Niinistö & Sintonen 2007, 27-29.)

Sadutus on hyvä menetelmä mediakasvatuksessa juuri siitä syystä, että sitä kautta saadaan selville lapsen omat ajatukset ja kokemukset. Menetelmän avulla tuetaan lapsen omaa mediatuottamista. Sadutuksessa lapselle sanotaan: ”Kerro satu, sellainen kuin itse haluat. Kirjaan sen juuri niin kuin sen minulle kerrot. Lopuksi luen tarinasi, ja voit muuttaa tai korjata sitä, mikäli haluat.” Sadutus-menetelmän avulla aikuiset voivat ottaa lapset paremmin mukaan toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen. Siinä aikuinen kehottaa lasta tai lapsiryhmää kertomaan oman kertomuksensa, jonka aikuinen kuuntelee ja kirjoittaa ylös sanasta sanaan. Menetelmä on erityisesti vastavuoroiseen toimintakulttuuriin kannustava, jonka avulla voidaan kuunnella lapsia. Sadutuksessa lapsi saa päättää, millainen hänen tarinasta tulee. Lapsi voi ilmaista tarinan myös esimerkiksi musiikin, tanssin, draaman tai kuvan muodossa. (Karlsson 2003, 10; Karlsson 2007, 123.)

Lasten kulttuurilla tarkoitetaan yleensä aikuisten lapsille tekemää kulttuuria, sillä lapsille suunnatut elokuvat, kirjat, teatteri ja laulut ovat usein aikuisten tekemiä. Menetelmän avulla tuetaan lasten omaa kulttuuria, joka on rikasta. Lapset leikkivät, kertovat, rakentavat, tanssivat, näyttelevät ja maalaavat. Sadutuksen avulla lapsi tiedon ja kulttuurin tuottajana tulee näkyviin. (Karlsson 2002, 10, 29.)

4 ERI LÄHESTYMISTAPOJA MEDIKASVATUKSEEN

4.1 Mediakasvatus ja leikki

Lapset leikkivät luonnostaan leikin itsensä vuoksi. Aikuisen tulee huolehtia, että leikille on aikaa, tilaa ja välineitä. Leikki tarjoaa kasvattajalle tärkeää tietoa lapsen kehityksestä ja oppimisesta, emotionaalisesta hyvinvoinnista ja kiinnostuksen kohteista. Havainnoimalla leikkiä voidaan tukea lapsen kehitystä sekä ymmärtää, arvostaa ja rikastuttaa leikkiä. Havainnoitaessa tulee kirjata tarkasti, mitä leikissä tapahtuu, mutta välttää arvottamista. Tärkeää on, että leikistä tehdyt havainnot päätyvät konkreettisiksi teoiksi lapsen ja leikin hyväksi. (Niinistö ym. 2006, 12.)

Lapset ottavat vaikutteita ja aineksia leikkeihinsä heitä ympäröivästä todellisuudesta, jolloin myös median sisällöt näkyvät lasten leikeissä. Lapset voivat ottaa leikin toimijan nimen tai nimen lisäksi jotain aiheita mediasta. Lapset voivat leikkiä elokuvaa, peliä, uutisia tai tv-ohjelmaa. Mikään leikki ei ole kuitenkaan sisällöltään samanlainen, vaikka siihen olisi otettu vaikutteita samasta elokuvasta tai toimijasta. Medialeikkejä ovat sellaiset leikit, joissa toimijana tai aiheena on mediasta tutuksi tullut hahmo, tapahtuma, tv-ohjelma, elokuva tai digitaalinen peli. Medialeikeiksi luetaan myös ne leikit, joissa lapset itse kertovat leikkivänsä peliä tai elokuvaa, vaikka sitä on vaikea päätellä leikin sisällöstä tai toimijoista. (Karimäki 2007, 41.) Lasten leikit ovat usein median kyllästämiä. Vaikka ne eivät aina suoraan liity mediaan, ne heijastavat mediasta tuttuja asetelmia ja toimintatapoja. Media tarjoaa muun muassa malleja, maailmankuvia, arvoja, toimintaympäristöjä ja käsityksiä ihmisistä. Näistä lapsi muokkaa omaa identiteettiään ja niiden perusteella lapsi luo sosiaalisia suhteitaan. (Kupiainen 2002, 72.)

Lasten leikkikalut ovat muuttuneet viimeisten vuosikymmenten kuluessa entistä näyttävimmiksi. Lelutrendit muuttuvat myös koko ajan. Lasten lelumaailmassa näkyvät kuitenkin edelleen sukupuoliroolit. Pojat ovat kiinnostuneita erilaisista fantasiahahmoista, kun taas tytöt ovat kiinnostuneempia konkreettisimmista hahmoista, kuten ihmisistä ja eläimistä. Vanhempien asenteet näkyvät selkeästi suhtautumisesta eri sukupuolten käyttämiin leluihin ja hyvin

aikaisessa vaiheessa muovautuvat mielikuvat tyttöjen ja poikien hyväksyttävistä leikeistä. (Okkonen 2007, 70.)

4.2 Pelit, tietotekniikka ja mediakasvatus

Lapsille suunnattu mediatarjonta on laajentunut paljon vuorovaikutteisen median kautta. Elektroniset pelit ovat nykyään merkittävä osa yhä nuorempien lasten arkea. Pelejä on paljon erilaisia, ja niitä voidaan pelata eri koneilla, kuten tietokoneella ja konsoleilla. Lisäksi kännykstä löytyy pelitoimintoja. Peleillä on suuri merkitys lapsen kehityksessä ja kasvatuksessa, minkä vuoksi on tärkeää ymmärtää pelien sisältöjä ja vetovoimaisuutta. Tärkeää on myös tietää pelien mahdollisuuksista lapsen kehityksen, leikin ja oppimisen tukena sekä saada tietoa pelien tuottamien kehitysriskien ehkäisemiseen. (Salokoski 2006, 67.)

Pelaaminen tukee monella tapaa lapsen kehitystä. Pelaaminen tukee esimerkiksi lapsen kielellistä ja kognitiivista kehitystä. Oppimispelien pelaaminen tukee lapsen oppimista, kehittää informaation prosessoinnin taitoja sekä esimerkiksi oppimisstrategioita. Erityisesti matemaattikkapelit tai lukemisen harjoitteluun liittyvät pelit tarjoavat tehokkaan välineen monipuoliseen oppimiseen. Oppimispelejä kannattaakin käyttää opetusmenetelmänä, sillä tietokonevälineenä on lapsille tuttu ja luonteva. Päiväkotien tietotekninen oppimisympäristö tukee tietokoneiden hyötynäkökulmaa. Pelaaminen on myös sosiaalinen tapahtuma yhdessä vanhempien tai toisten lasten kanssa. Pelaamisen kautta voi saada myös uusia ystäviä. Lapset hakevat myös pelien kautta sosiaalista yhteenkuuluvuuden tunnetta ja yhteisiä puheenaiheita. Pelien aiheet antavat myös aineksia lasten leikkeihin. Pelit ovat myös keskeisessä osassa lapsen kehityksen tukemisessa, sillä lapset saavat niiden kautta tunnekokemuksia, aineksia identiteetin rakentamiseen sekä roolimalleja. Pienillä lapsilla vanhempien ja perheen merkitys on kuitenkin paljon pelejä ja muita mediaa keskeisempi, kun taas iän myötä mediankin rooli identiteetin ja persoonallisuuden kehityksessä kasvaa. Varhaisesta iästä alkaen pelit laajentavat lasten maailmankuvaa ja lapset oppivat niistä erilaisia taitoja sekä arvoja ja normeja. (Salokoski 2006, 71-72.) Pelit tarjoavat elämyksiä, kun pelissä edistytään ja onnistutaan. Lapsen kokemusmaailmassa pelaaminen voi olla tärkeässä asemassa, sillä pelatessaan hän voi rentoutua ja viihtyä, mutta myös kehittää pärjäämisen tunnetta. (Ermi, Mäyrä & Heliö 2005, 123, 128.)

Peleissä on kuitenkin myös riskejä lapsen kehitykselle, mikä pitää huomioida mediakasvatuksessa. Pelit voivat aiheuttaa pelkoja ja painajaisia. Pelit voivat sisältää väkivaltaa ja muita lapsille sopimattomia teemoja, kuten seksiin ja erotiikkaan liittyviä asioita. Liiallinen pelaaminen voi viedä liikaa aikaa leikeiltä ja sosiaaliselta kanssakäymiseltä kavereiden kanssa sekä perheen yhdessäololta. Pelaamisen keskeinen suojauskijä on vanhempien ja kasvattajien ohjaava tuki. Lisäksi tietokoneen hyötykäyttö viihteellisen käytön vastapainona sekä perinteiset leikit, sadut ja liikunta pelaamisen ohessa turvaavat kohtuupelaamisen. Pelaamiselle tulee

asettaa säännöt, jotka ovat myös reiluja lasten kannalta. Erityisen tärkeää pelaamisen valvonnassa on kiinnittää huomiota pelien sisältöön ja ikärajojen noudattamiseen. Pelien ikäraajat eivät kuitenkaan välttämättä suojaa lasta esimerkiksi pelien väkivallalta, joten aikuisen tulee tutustua pelien sisältöihin ja olla läsnä lapsen pelatessa. Alle 8-vuotiaita ei tulisi jättää pelaamaan nettipelejä yksin. (Salokoski 2006, 73, 75-77.)

Tietotekniikkaa hyödyntämällä voidaan eriyttää opetusta, tukea yhteistoiminnallisuutta ja vuorovaikutusta sekä motivoida lapsia työskentelyyn. Lapset voivat käydä internetissä, pelata eri pelejä, piirtää ja kirjoittaa tietokoneella. Tietokoneen käyttö edistää parhaimmillaan lapsen ongelmanratkaisukykyä ja uusien asioiden ymmärtämistä. Lapset työskentelevät usein yhdessä tietokoneella, jolloin lapset oppivat myös toisiltaan. Lapset saavat myös onnistumisen kokemuksia, kun he yhdessä suoriutuvat tehtävistä, joita he eivät yksin osaisi tehdä. Lasten kiinnostus kirjaimia, lukemista ja kirjoittamista kohtaan lisääntyy työskennellessä tietokoneen avulla. Tietokonetta voidaan myös käyttää, kun halutaan edistää lasten matemaattisia taitoja tai tehdä esimerkiksi animaatioelokuvia. Tietokonetta käytettäessä kehittyvät tekniset taidot, kuten hiiren käyttö, sekä motoriikka. (Niinistö ym. 2006, 89.)

Internetin käyttöön liittyy paljon mahdollisuuksia, mutta samalla myös riskejä. Turvallisia nettitaitoja on alettava harjoittaa jo pienestä pitäen, sillä nämä taidot ovat perustaitoja, joita lapsi sekä aikuinen tarvitsevat nykyään. Pienen lapsen tulisi käyttää internetiä yhdessä aikuisen kanssa, koska lapset ajautuvat helposti pelottaville sivuille. Aluksi voidaan tutkia tuttuja sivuja yhdessä, jolloin voidaan harjoitella, miten internetissä toimitaan. Aikuisen vastuulla on huolehtia tietokoneelle palomuurit, virustentorjuntaohjelmat ja käyttöjärjestelmä. Aikuiset voivat myös asentaa esto-ohjelmia, jotka estävät lapsia pääsemästä haitallisille sivuille. Kun lapsi kiinnostuu ja alkaa käyttämään internetiä ja sähköpostia, on hyvä opettaa hänelle netti- ja sähköpostietiketti. (Niinistö ym. 2006, 90-91.)

4.3 Mediakasvatus ja tunteiden käsittely

Tunteiden tulkinta on yksi tärkeä osa mediataitoja. Mediakasvatuksen avulla voidaan tunnistaa ja ymmärtää omia tunteita. Median parissa voi rentoutua, itkeä, yllättyä, vihata, pelätä ja iloita. Lapsille nämä elämykset ovat tärkeitä, sillä tunteiden kokeminen, tunnistaminen, ilmaiseminen ja niiden hallinnan opettelu on tärkeää lapsen kehityksen kannalta. Esimerkiksi satujen ja elokuvien kasvatuksellinen merkitys on siinä, että niiden avulla lapsi saa tilaisuuden harjoitella ja läpikäydä tunteitaan. Tarinoissa on myös surua ja pettymyksiä, jolloin lapsi oppii, että myös negatiivisia asioita kuuluu elämään. Lapsi voi käsitellä vaikeita kokemuksia, pelottavia henkilöitä tai eläimiä, kuolemaa, sairautta tai eroa tarinoiden avulla. Kuvamedian sisältö tuottaa jokaiselle katsojalle samanlaisen, valmiiksi esitetyn maailman riippumatta katsojan kehitystasosta, kun taas esimerkiksi suullisen sadun kuullessaan lapsi voi rakentaa ja

kuvitella tarinan sellaiseksi kuin haluaa. Näiden syiden vuoksi kuvamedian tunnesisällöt ovat usein vahvemmat kuin kirjallisten tai suullisten tarinoiden. (Mustonen 2002, 62-64.) Useat eri ohjelmat ovat vetovoimaisia lasten mielestä, koska niillä on jokin tietty merkitys lapsen elämässä tai kehitysvaiheessa. Esimerkiksi Bambi-elokuvassa keskeisinä teemoina ovat äidin kuolema sekä äidistä eroon joutuminen, mikä vetoaa moneen minän yksilöitymisvaiheessa olevaan kolmevuotiaaseen. Myös Muumeissa on lapselle helppoja samaistumiskohteita, kuten perusturvallinen, äidillinen hahmo muumimamma. (Salokoski 2007, 76.)

Tunnetaitoja voidaan harjoitella eri työtavoin. Lasten kanssa voidaan keskustella mediaesityksistä ja niiden tuottamista tunteista. Mediakasvatuksessa myös harjoitellaan omien tunteiden ilmaisemista ja annetaan lapselle mahdollisuus esiintymiseen. Lisäksi voidaan pohtia yhdessä, mitä tunteita kuvien katsominen sekä musiikin, äänten ja puheen kuuleminen herättävät. Lisäksi työtapana voi olla tunteiden tunnistaminen ja nimeäminen. Tunnetaitojen harjoittamisen tavoitteena on, että lapsi oppii tunnistamaan median vaikutuksia tunteisiin ja omaan elämään. Lisäksi tavoitteina on, että lapsi oppii tunnistamaan omia mediankäytön tarpeitaan sekä tulee tietoiseksi omasta mediasuhteestaan ja mediaympäristöstään. (Stakes 2008, 18.)

Aikuisen on huolehdittava, että lapsi saa kokea tunteita ja elämyksiä kehitystasonsa mukaan. Pientä lasta pitää suojella esimerkiksi seksuaalisilta tai pelottavilta asioilta. Mikäli lapsi on kuitenkin katsonut tai kokenut jotakin todella rankkaa, on siitä hyvä keskustella lapsen kanssa. (Mustonen 2002, 64.) Tärkeää on, että lasten kanssa keskustellaan mediaesitysten herättämistä tunteista. Aikuisen on hyvä kertoa lapselle, miten toimia, mikäli lapsi näkee jotakin pelottavaa. Lapselle kannattaa korostaa, että aikuiselle voi aina tulla kertomaan peloistaan. (Niinistö ym. 2006, 32.)

5 MEDIAMUFFINSSI-HANKKEEN TUTKIMUS MEDIAKASVATUKSESTA

Annikka Suoninen (2008, 4) on toteuttanut tutkimuksen päiväkotien ja esiopetuksen mediakasvatuksesta, joka oli osa pienten alle 8-vuotiaiden lasten edistämiseen tähdänneen Mediameffinssi-hankkeen loppuarviointia. Hankkeen käynnisti vuonna 2006 opetusministeriö ja hankkeen tavoitteena oli kehittää alle 8-vuotiaiden lasten ja heidän kasvattajiensa mediataitoja. Tavoitteena oli myös kehittää ja edistää pienten lasten mediakasvatusta varhaiskasvatuksessa, esi- ja alkuopetuksessa, aamu- ja iltapäivätoiminnassa sekä kodeissa. Hankkeen aikana tuotettiin pienten lasten mediakasvatukseen käytettäväksi erilaisia materiaaleja, kuten Mediameffinssi!-artikkelikirja ja Muffe ja kadonnut avain tehtäväkirja, työntekijöiden ja kotien käyttöön. Keskeisinä toimijoina hankkeessa olivat Kerhokeskus - koulutyön tuki, Mediakasvatus metka ja Koulukinoyhdistys.

Suonisen (2008, 4-5, 8) tutkimus koski hankkeen kohderyhmistä päiväkoteja, ryhmäpäiväkoteja ja esiopetusta. Tutkimuksen keskeisenä tavoitteena oli selvittää, miten Mediamuffinssi-hankkeessa tuotetut materiaalit oli otettu käyttöön päivähoidossa ja esiopetuksessa. Lisäksi tutkimuksessa selvitettiin yleisemmin mediakasvatuksen tilaa ja käytettyjä työtapoja sekä asenteita mediakasvatusta kohtaan. Tutkimus toteutettiin syksyllä 2007 lomakekyselynä, jossa sisällölliset kysymykset oli jaettu kolmeen eri aihealueeseen. Ensimmäinen osa keskittyi vastaajan henkilökohtaisiin käsityksiin ja asenteisiin mediakasvatukseen liittyen. Toisessa osassa työntekijöiden pyydettiin arvioimaan Mediamuffinssi-hanketta ja siinä tuotettuja materiaaleja. Lomakkeen kolmannessa osiossa selvitettiin päiväkotien ja esiopetuksen mediakasvatuksen toteutusta yleisellä tasolla. Kyselyyn tuli yhteensä 327 hyväksyttyä vastausta ja vastausprosentti oli 41 prosenttia. Vastauksista 263 tuli kunnallisista päiväkodeista, 40 yksityisistä päiväkodeista, 19 erillisistä kunnallisista esiopetusyksiköistä, 3 kunnallisista ryhmäpäiväkodeista ja kaksi vastausta kiertävistä päiväkodeista.

Suonisen tutkimuksesta selvisi, että lähes kaikkien vastaajien mielestä pienten lasten mediakasvatus on tärkeää kotona. Kotia pidettiin tärkeimpänä paikkana pienten lasten mediakasvatuksen kannalta. Mediakasvatuksen toteuttamista päivähoidossa piti melko tai erittäin tärkeänä 65 prosenttia kyselyyn vastanneista. Esikoulussa annettavaa mediakasvatusta piti melko tai erittäin tärkeänä 90 prosenttia vastaajista. Lisäksi tutkimukseen vastanneista 12 prosentin mielestä mediakasvatusta tulisi antaa myös muissa paikoissa, kuten erilaisissa harrastuskerhoissa, seurakunnan toiminnassa ja mediassa itsessään. (Suoninen 2008, 16-18, 56.)

Kirjoja pidettiin selvästi tärkeimpänä mediana päivähoiton ja esikoulun mediakasvatuksessa tutkimuksen mukaan. Peräti 96 prosenttia tutkimukseen vastanneista oli sitä mieltä, että kirjoihin liittyvän mediakasvatuksen antaminen päivähoidossa tai esikoulussa on tärkeää. Seuraaviksi tärkeimmiksi mediakasvatuksessa käsiteltäviksi medioiksi vastaajat kokivat tietokoneja ja konsolipelit sekä muun tietokoneen käytön. Näihin liittyvää mediakasvatusta piti tärkeänä noin kaksi kolmasosaa vastaajista. Yli 60 prosenttia vastaajista piti myös televisioon, elokuvaan sekä sarjakuviin ja lehtiin liittyvän mediakasvatuksen antamista tärkeänä. Vastaajat pitivät vähiten tärkeänä mediana radiota, jonka sisällyttämistä mediakasvatukseen piti tärkeänä vain vajaa kolmannes vastaajista. (Suoninen 2008, 19.)

Kyselyssä selvitettiin myös, miksi pienille lapsille tulisi antaa mediakasvatusta, kysymällä vastaajilta heidän suhtautumistaan neljäentoista väittämään. Tärkeimpänä syynä päivähoidossa tai esikoulussa annettavalle mediakasvatukselle vastaajat pitivät sitä, että lasten kanssa on keskusteltava heitä mietityttävistä mediasta lähtöisin olevista asioista. Seuraavat syyt mediakasvatuksen tarpeellisuuteen liittyivät jollakin tavalla tarpeeseen suojella lasta haitallisilta

media-aineistoilta, kuten se, että mediakasvatuksen kautta voidaan suojella lasta median haitallisilta vaikutuksilta. Näiden syiden jälkeen tärkeimmiksi syiksi vastaajat näkivät sellaiset, jotka liittyivät median merkitykseen osana lasten kulttuurista ympäristöä sekä keinona edistää lasten luovuutta. Pienten lasten mediakasvatuksessa tulisi käsitellä vastaajien mielestä erityisesti toden ja tarun erottamista sekä pelottavia mediasisältöjä. Lähes kaikki vastaajista pitivät näiden aihepiirien käsittelyä vähintään melko tärkeänä päivähoidon tai esikoulun mediakasvatuksessa. Vastaajat kokivat myös tärkeinä lasten kohtaaman mediaväkivallan käsitteilyä sekä tarinoiden ymmärtämistä ja tulkintaa. Vastaajien mielestä median teknisten käyttötaitojen opettaminen oli vähiten tärkeää, sillä vain neljänneksen mukaan se oli tärkeää.

(Suoninen 2008, 20, 23-24.)

Tutkimuksessa kartoitettiin myös siitä, miten mediakasvatus näkyy virallisissa ja epävirallisissa suunnitelmissa. Vajaan viidesosan mielestä ryhmän tai yksikön tasolla oli käytössä sovittu mediakasvatussuunnitelma tai muu henkilökunnan kesken sovittu yhteinen toimintamalli. Lisäksi noin neljännes vastaajista kertoi, että mediakasvatuksesta oli käyty keskusteltuja henkilökunnan kesken. Vain noin viidenneksen mukaan vastaajista päivähoidossa tai esiopetuksessa annettavan mediakasvatuksen määrästä tai sisällöistä oli sovittu tai edes keskusteltu kunnan tai päivähoitoalueen tasolla. (Suoninen 2008, 38, 59.)

Mediakasvatusta annettiin päiväkodeissa ja esiopetuksessa säännöllisesti tai joskus osana arjen tilanteita. Vajaat 60 prosenttia vastaajista kertoi, että mediakasvatusta annettiin vähintään joskus osana tavanomaisia opetustuokioita ja erityisissä keskustelutuokioissa. Noin puolessa vastauksista kerrottiin, että mediakasvatusta toteutettiin osana leikkejä, omissa toimintatuokioissa ja osana taideopetusta. Käytetyimpiä mediakasvatuksen työtapoja olivat yhteiset katselu- ja kuuntelutuokiot, keskustelu mediasisällöistä yleisellä tasolla sekä median teknisen käytön harjoittelu. (Suoninen 2008, 41, 44.)

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

6.1 Tutkimuskysymykset

Tutkimuskysymykset ovat muotoutuneet kolmen päähaastatteluteeman ympärille, jotka ovat mediakasvatus ja sen sisältö ja toteuttaminen päiväkodissa, mediakasvatuksen merkitys ja mediakasvatuksen kehittäminen. Tutkimuskysymyksiä on neljä: esim. miten lastentarhanopettajat määrittelevät mediakasvatuksen?

1. Miten lastentarhanopettajat määrittelevät mediakasvatuksen?
2. Miten mediakasvatusta toteutetaan päiväkodeissa?
3. Millainen merkitys pienten lasten mediakasvatuksella on?
4. Miten pienten lasten mediakasvatusta voidaan kehittää?

6.2 Laadullinen tutkimus ja teemahaastattelu

Laadullinen tutkimus on kokonaisvaltaista tiedon hankintaa, jossa aineisto kerätään todellisissa tilanteissa. Tutkimukseen osallistuvat henkilöt valitaan tarkoituksenmukaisesti, eikä satunnaisotannalla. Jokainen tapaus on ainutlaatuinen ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti. Laadullisen aineiston keruumuotoja ovat esimerkiksi teemahaastattelu, osallistuva havainnointi ja ryhmähaastattelut, joissa tutkittavien näkökulmat ja ajatukset pääsevät esille. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 155.) Laadullisessa tutkimuksessa tarkoituksena ei ole pyrkiä tilastollisiin yleistyksiin, vaan sen kautta tavoitteena on kuvata jotakin tapahtumaa, ymmärtää tiettyä toimintaa tai antaa teoreettisesti mielekäs tulkinta jostakin asiasta. Laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein melko pieneen määrään tapauksia, joita sitten pyritään analysoimaan mahdollisimman perusteellisesti. Aineiston koko ei ole ratkaiseva asia tutkimuksen onnistumisen kannalta. (Eskola & Suoranta 2003, 18, 61-62.) Opinnäytetyöni on tutkielmatyyppinen laadullinen tutkimus. Haastattelin tutkimukseen neljää lastentarhanopettajaa Keravan kaupungin päiväkotien esiopetusryhmistä. Käytin aineistonkeruumuotona teemahaastattelua. Valitsin päiväkodin työntekijöistä lastentarhanopettajat, koska he vastaavat päiväkodin opetuksesta. Valitsin esiopetusryhmissä työskentelevät lastentarhanopettajat, koska uskoin heillä olevan eniten kokemusta mediakasvatuksen toteuttamisesta. Oletuksena oli, että esiopetuksessa mediakasvatus näkyy enemmän kuin pienempien lasten ryhmissä.

Haastattelua käytetään yhtenä tiedonhankinnan perusmuotona ja tutkimuksen eri osapuolet kokevat haastattelun yleensä miellyttävänä. Haastattelu soveltuu erilaisiin tarkoituksiin ja sen kautta saadaan syvällistä tietoa. Haastattelu valitaan menetelmäksi, kun tarkoituksena on kuulla ihmisten mielipiteitä, selvittää käsityksiä ja uskomuksia tai kun pyrkimyksenä on selvit-

tää syitä ihmisten toiminnalle. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 11.) Tutkimushaastattelun lajit voidaan erotella esimerkiksi sen mukaan, miten strukturoitu ja miten tarkasti säädelty haastattelutilanne on. Haastattelu voi olla täysin strukturoitu, jolloin etukäteen laaditut kysymykset esitetään tietyssä järjestyksessä tai se voi olla strukturoimaton, jolloin haastattelijalla on mielessään vain tietty aihe tai alue, josta käydään keskustelua vapaasti. (Hirsjärvi 2005, 197.) Valitsin haastattelun aineistonkeruu muodoksi, koska halusin selvittää lastentarhanopettajien näkemyksiä ja ajatuksia lasten mediakasvatuksesta. Olen tehnyt koulutuksen aikana muutamia haastatteluja, joten osasin jonkin verran tiedostaa omia vahvuuksiani ja heikkouksiani haastattelijana. Koin haastattelut varmaksi tavaksi, sillä uskoin haastateltavien löytyvän. Jos olisin lähettänyt lomakekyselyitä, ei olisi ollut varmuutta siitä, saanko lomakkeita vastauksiin takaisin. Tutustuin haastatteluun aineiston keruumuotona, koska halusin toteuttaa tutkimukseni mahdollisimman hyvin. Koin myös, että on haastateltavien kunnioittamista, kun tiesin mitä olen tekemässä.

Haastattelun etuna on se, että siinä voidaan säädellä aineiston keruuta joustavasti tilanteen mukaisella tavalla ja vastaajia myötäillen. Lisäksi eduksi voidaan nähdä, että vastauksia on mahdollisuus tulkita enemmän kuin esimerkiksi postikyselyssä. Tutkimukseen valitut vastaajat saadaan mukaan prosessiin varmemmin ja heidät on helpompi tavoittaa myöhemminkin, jos on tarvetta täydentää tutkimusta. Haastattelussa tiedonantajalle annetaan mahdollisuus kertoa itseään koskevista asioista vapaasti ja haastateltava on aktiivinen osapuoli. Lisäksi haastattelun aikana voi halutessaan selventää saatavia vastauksia sekä pyytää haastateltavaa perustelemaan mielipiteitään. (Hirsjärvi ym. 2005, 194-195.) Haastattelun aikana haastattelijalla on mahdollisuus esittää uudestaan kysymys, oikaista väärinkäsityksiä, selventää ilmauksia ja keskustella haastateltavan kanssa. Lisäksi haastattelija pystyy esittämään kysymykset haluamassaan järjestyksessä. Haastateltaville kannattaa lähettää etukäteen tutustuttavaksi haastattelukysymykset tai aiheet, koska silloin saadaan mahdollisimman paljon tietoa halutusta asiasta. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 75.)

Teemahaastattelussa eli puolistrukturoidussa haastattelussa edetään tiettyjen etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien tarkentavien kysymysten mukaan. Teemahaastattelussa ei voi kysyä ihan mitä tahansa, vaan siinä on tarkoituksena löytää merkityksellisiä vastauksia tutkimuksen tarkoituksen ja ongelmanasettelun tai tutkimustehtävän mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2003, 77.) Teemahaastattelussa aihepiirit ja teema-alueet ovat kaikille samat, mutta tarkentavia kysymyksiä ei tarvitse esittää tietyssä järjestyksessä tai muodossa. Teemahaastattelussa oleellista on ihmisten tulkinnat asioista ja heidän antamansa merkitykset asioille. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48.)

Teemahaastattelu sijoittuu lomake- ja avoimen haastattelun välille. Teemahaastattelua käytetään usein kvalitatiivisissa tutkimuksissa, mutta sen käyttäminen on mahdollista myös kvan-

titatiivisesti painottuneessa tutkimuksessa. Teemahaastattelut kestävät usein tunnista kahteen tuntiin. Haastattelijan on varauduttava erilaisiin haastateltaviin, joista osa on puheli-aampia ja osa niukkasanaisempia. Suositeltavaa on tehdä ennen varsinaisia teemahaastatteluja ja koehaastatteluja, jolloin voi testata haastatteluteemojen toimivuutta. (Hirsjärvi ym. 2005, 197, 200.) Valitsin haastattelumuodoksi teemahaastattelun, koska opinnäytetyöni tarkoitus koostui selkeistä teemoista, joihin halusin saada vastauksia. Teemahaastattelu oli sopivan väljä toteutusmuoto, jossa haastateltavan näkökulmat saivat tulla esille. Liian tarkat kysymykset olisivat rajanneet ja ohjanneet haastateltavan vastauksia, mitä en tahtonut, joten teemahaastattelu tuntui oikealta ratkaisulta. Laadin kuitenkin avukseni haastatteluihin apukysymykset. Yritin korostaa haastatteluiden aikana, ettei ole pakko vain vastata esittämiini kysymyksiini, vaan voi vapaasti kertoa aiheeseen ja teemoihin liittyvistä asioista. Valitsin teemahaastattelun myös siitä syystä, koska halusin haastattelutilanteesta muodostuvan keskustelunomaisen tilanteen, jossa molemmilla osapuolilla on hyvä olla ja vuorovaikutus on molemminpuolista.

Haastattelupaikkoina olivat päiväkotien tilat ja toteutin haastattelut yksilöhaastatteluina. Sain yksilöhaastattelun avulla jokaisen henkilön omakohtaisen näkemyksen asiasta selville ja jokainen sai kertoa omassa tahdissaan ajatuksistaan. Haastateltavat olivat eri päiväkodeista, jolloin sain laajemman kuvan asioista. Ensimmäinen haastattelu jännitti minua paljon. Jännityksestäni huolimatta haastattelu meni mielestäni ihan hyvin ja tunnelma oli rento. Muut haastattelut eivät enää jännittäneet niin paljon ja niidenkin tunnelma oli rento. Jokainen haastattelu toteutettiin rauhallisessa tilassa, mikä oli ratkaiseva asia tutkimuksen onnistumisen kannalta. Yritin välttää johdattelua kysymyksissä, mikä onnistui kohtalaisesti. Intouduin joskus kuitenkin vähän johdattelemaan kysymyksissä, koska halusin saada lisätietoa. Haastattelut kestivät puolesta tunnista reiluun tuntiin.

6.3 Aineiston analyysi

Aineiston analysointi alkaa jo haastattelutilanteissa, sillä haastattelija voi tilanteissa tehdä havaintoja ilmiöistä niiden useuden, toistuvuuden, jakautumisen ja erityistapausten perusteella. Laadullisessa analyysissä ei ole yhtä oikeaa tai yhtä ehdottomasti muita parempaa analysointitapaa. Kokemattoman tutkijan kannattaa lukea valmiita tehtyjä tutkimuksia. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 136.) Laadullisen aineiston analyysin tavoitteena on luoda aineistoon selkeyttä ja tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Analyysillä pyritään tiivistämään aineistoa kuitenkin kadottamatta sen sisältämää informaatiota. (Eskola & Suoranta 2003, 137.)

Haastatteluista saaduista aineistosta voi esille nostaa tutkimusongelmaa valaisevia teemoja, jolloin voi vertailla tiettyjen teemojen esiintymistä ja ilmenemistä aineistosta. Aineistosta voidaan etsiä keskeiset aiheet ja siten esittää se kokoelmana erilaisia kysymyksenasetteluja.

Tekstistä on osattava löytää ja erottaa tutkimusongelman kannalta tärkeimmät aiheet. Teemoittelussa tulee kuitenkin muistaa, ettei se jää pelkäksi sitaattikokoelmaksi. Sitaatit ovat mielenkiintoisia, mutta niistä ei voi vetää pitkälle meneviä johtopäätöksiä. Jotta teemoittelu on toimivaa, vaatii se teorian ja empirian vuorovaikutusta, joka tutkimustekstissä näkyy niiden yhdistymisenä toisiinsa. Teemoittelun kautta voi luoda teemakortiston, jossa aineisto pilkotaan myöhemmin tehtäviä tulkintoja varten. Sen muodostaminen tapahtuu haastattelu kerhallaan. (Eskola & Suoranta 2003, 152, 154, 174-175.)

Litteroin haastattelunauhut mahdollisimman nopeasti haastatteluiden jälkeen. En tehnyt analysointia vielä litteroinnin aikana, vaan kirjoitin kaikki haastattelut auki sanasta sanaan. Litteroinnin jälkeen luin tekstit useampaan kertaan läpi, jotta aineisto tulisi tutuksi minulle ja hahmottaisin kokonaisuuden. Valitsin analysointitavaksi teemoittelun, koska haastatteluissa oli selvät teema-alueet. Olin jo ennen haastatteluja valinnut tietyt teemat, joihin halusin saada vastauksia. Nämä samat teemat nousivat myös haastattelumateriaaleista esille, mutta erottelin mediakasvatuksen määritelmän vielä omaksi kokonaisuudeksi teemahaastattelurungosta poiketen. Teemoiksi muodostuivat mediakasvatuksen määritelmä, mediakasvatuksen toteuttaminen esiopetuksessa, mediakasvatuksen merkitys sekä mediakasvatuksen kehittäminen. Alleviivasin aineistosta nämä teemat erivärisillä kynillä, jonka jälkeen etsin jokaisesta haastattelusta teemaan liittyviä asioita. Tämän jälkeen yhdistin samaan teemaan liittyvät asiat samalle kartongille.

7 TULOKSET

Haastattelin opinnäytetyötäni varten neljää lastentarhanopettajaa Keravan päiväkotien esiopetusryhmistä marras- ja joulukuussa 2008. Jokainen haastateltava oli eri yksiköstä. Haastateltavista kolme oli naisia ja yksi mies. Iältään he olivat 33-46-vuotiaita. Haastateltavat olivat työskennelleet lastentarhanopettajina noin kymmenestä vuodesta reiluun kahteenkymmeneen vuoteen. Tarkoitukseni oli saada selville lastentarhanopettajien näkemyksiä ja kokemuksia pienten lasten mediakasvatuksesta. Esitän tulokset teemoittelun kautta nousseiden teemojen mukaisesti, jotka vastaavat samalla tutkimuskysymyksiini. Esitän haastateltavat aineistosta nostetuista kohdista koodein H1, H2, H3 ja H4.

7.1 Mediakasvatuksen määritelmä

Eräs lastentarhanopettaja määritteli mediakasvatuksen olevan eri medioiden hyödyntämistä opetuksessa sekä niiden tutuksi tekemistä lapsille. Lisäksi hänen mielestään mediakasvatuksen tehtävänä on kasvattaa lapset suhtautumaan kriittisesti median tuottamaan tietoon sekä

käyttämään mediaa oikein, järkevästi ja hyödyksi. Toisen lastentarhanopettajan mielestä mediakasvatus on hyvin laaja aihe, johon kuuluu paljon eri asioita. Kolmas haastateltava määritteli mediakasvatuksen olevan eräänlaista vaikuttamista, sillä omilla mielipiteillä sekä olemalla esikuvia pystytään vaikuttamaan lapsen käsitykseen asioista hyvässä ja pahassa mediaan liittyen. Hänen mukaansa mediakasvatuksen tavoitteena on myös tehdä eri medioita lapsille tietoisiksi. Lisäksi hänen mielestään mediakasvatukseen kuuluu asioiden kertominen ja perusteleminen lapsille, kuten että jotkut ohjelmat ovat lapsilta kiellettyjä. Neljännen haastateltavan mukaan mediakasvatus on sitä, että päiväkodissa työntekijät ohjaavat lapsia käyttämään mediaa oikein ja hyödyksi oppimiselle.

”Et jos aattelee, et tapakasvatus on sitä, että kasvatetaan olemaan toisten ihmisten kanssa ja opetetaan tapoja, niin mediakasvatus on sitä, että opetetaan käyttämään sitä mediaa sillee oikein, fiksusti ja tukevasti. Sillee hyödyksi.”

(H1)

7.2 Mediakasvatuksen toteuttaminen esiopetuksessa

Tulosten mukaan mediakasvatus toteutuu lastentarhanopettajien ryhmissä eri mediavälineitä käyttämällä ja niihin tutustumalla. Välineitä käytetään erityisesti opetuksen tukena ja oppimiselle hyödyllisellä tavalla. Kolmessa haastateltavan ryhmässä oli lapsien käytössä tietokone, jolla lapset saavat pelata oppimiselle hyödyllisiä opetuspelejä, jotka liittyvät esimerkiksi äidinkieleen ja matematiikkaan. Pelit ja opetusohjelmat valitaan siten, että ne ovat laadukkaita. Lisäksi tietokonetta ja internetiä käytetään tiedon etsimiseen. Televisiota tai videoita ei juurikaan katsota ryhmissä, vaikka ne löytyvät haastateltavien päiväkodeista. Eräässä ryhmässä oli katsottu kerran syksyllä videota ja toisessa ryhmässä olympialaisten yleisurheilukisoja liikuntateemaan sopivasti. Yhdessä päiväkodissa on vietetty elokuvapäivää, jolloin on katsottu aikuisen valitsemaa elokuvaa. Syitä vähäisen käyttöön ovat muun muassa, ettei tarvittavia lupia videoiden katsomiseen ole päiväkodeilla, muu kuin television katsominen on tärkeämpää tai televisiota ja videoita katsotaan kotona tarpeeksi ja päiväkodissa halutaan painottaa leikkiä ja muita asioita.

Kaikki lastentarhanopettajat kertoivat osallistuneensa tai osallistuvansa sanomalehtiin, jolloin lasten kanssa tutustutaan tarkemmin sanomalehden rakenteeseen ja sisältöön. Sanomalehdestä etsitään esimerkiksi sen eri sisältöalueita, päivämäärää tai kirjaimia. Eräs lastentarhanopettaja kertoi, ettei varsinaisesti uutisiin perehdytä vaan lapset etsivät konkreettisesti esimerkiksi jotain kuvaa. Toisessa ryhmässä lapset olivat tutustuneet sanomalehdestä löytyviin mainoksiin ja jokainen lapsi oli saanut valita jonkun mainoksen, jota tutki tarkemmin. Eräs lastentarhanopettaja kertoi, että sanomalehti on esiopetusikäisten sanomalehti-

viikko, jolloin huomioidaan, etteivät lapset osaa vielä lukea. Lehdestä voidaan yhdessä lasten kanssa etsiä kirjaimia tai numeroita, joita on jo opeteltu ja niistä voidaan muodostaa sanoja.

Lähes kaikki haastateltavista kuvaavat ja dokumentoivat päiväkodin toimintaa kameralla. Lisäksi erään haastateltavan ryhmään oli juuri haastattelun aikoihin hankittu digikamera. Vanhemmat näkevät kuvista, mitä heidän lapsensa ovat päiväkodissa tehneet. Kuvia kerätään myös lapsen kasvun kansioon ja lapset saavat kuvia muistoiksi päiväkotiajastaan. Kuvista on myös tehty eräässä ryhmässä näyttelyitä. Lisäksi kuvia on nähtävillä päiväkodin seinällä, niitä lähetetään sähköpostin välityksellä vanhemmille tai niitä annetaan paperiversioina vanhemmille toimintakauden lopulla. Eräässä ryhmässä tarkoituksena oli myös näyttää kevätjuhlassa kuvashow vuoden tapahtumista. Eräässä ryhmässä myös lasten töitä ja tuotoksia kuvataan ja dokumentoidaan sekä dokumentoinnin apuna käytetään videointia. Pääsääntöisesti haastateltavien ryhmissä aikuiset kuvaavat päiväkodin toimintaa. Esimerkiksi yhdessä ryhmässä käytössä oli henkilökohtaiset kamerat, minkä vuoksi lapset eivät pääse ottamaan kuvia.

Eräässä esiopetusryhmässä oli toteutettu valokuvausprojekti, jolloin lapset olivat saaneet ottaa pareittain toinen toisistaan kuvat. Lapsi sai asetella itse kaverin luonnossa johonkin asentoon esimerkiksi kivelle. Toisessa esiopetusryhmässä oli käynyt toimittaja ja valokuvaaja paikallislehestä haastattelemassa lapsia lehteä varten. Lapset pääsivät tutustumaan näin yhteen mediaan päiväkodin arjessa ja myöhemmin he näkivät painetut jutut lehdestä.

Mediakasvatusta toteutetaan haastateltavien ryhmissä keskustelemalla medioista ja niiden sisällöistä lasten kanssa. Lastentarhaopettajat kertoivat, että kun mediaan liittyviä asioita nousee lapsilta esille, niin työntekijät keskustelevat lasten kanssa niistä. Eräässä ryhmässä lasten kanssa keskustellaan esimerkiksi siitä, mitä oli tapahtunut ja toimittiinko asiassa oikein. Kyseisessä ryhmässä Kauhajoen koulun ampumatapahtuma oli herättänyt paljon ajatuksia lasten keskuudessa, joten tapahtuneesta oli keskusteltu syvällisesti yhdessä lasten kanssa. Asia purettiin heti lasten kanssa ja tärkeää oli luoda turva lapsille. Lastentarhanopettaja kertoi lisäksi, että ryhmässä oli myös lapsia, jotka eivät tienneet asiasta. Hän olikin pohtinut, onko oikein tuoda heidän tietoonsa kyseistä asiaa, josta he olivat onnellisen tietämättömiä. Haastateltava oli kuitenkin kokenut, että tieto vähentää tuskaa. Viestit asiasta muutenkin alkoivat muuttua muotoaan, jolloin työntekijöiden tehtävä oli oikaista sitä. Lastentarhanopettaja kertoi myös, että he ovat keskustellen käsitelleet joidenkin lasten kanssa erästä ennemmin aikuisille tarkoitettua elokuvaa. He ovat keskustelleet esimerkiksi, mikä on totta ja mikä on tehtyä elokuvassa. Toisessa esiopetusryhmässä mediasta on keskusteltu erityisesti, kun lapset ovat valitelleet väsymystä aamuisin. Erään haastateltavan ryhmässä lapset puhuvat paljon eri tv-ohjelmista, erityisesti lastenohjelmista, mutta myös Salatuista elämästä, Idolsista ja jopa Big Brotherista. Hän kokee hyväksi, että lapset purkavat tunteitansa ja ajatuksiaan puhumalla. Eräässä haastattelussa lastentarhanopettaja kertoi, että tv-ohjelmista keskustel-

laan välillä lasten kanssa ja silloin voidaan esimerkiksi käydä läpi, miksi lapsi katsoo ohjelmaa tai mikä ohjelmassa on hyvää.

”Kun näitä asioita nousee esille, lapset on jonkun elokuvan katsoneet ja siitä nousee esille jotain, niin tietenkin tää kieli ja vuorovaikutuksen alue, eli me keskustellaan siitä, puhutaan, mitä oli tapahtunut ja sitten ehkä eettistä puolta juuri niin, että oliko se ihan oikein.” (H2)

Mediakasvatus ei näy omana alueenaan lastentarhanopettajien ryhmien esiopetussuunnitelmissa. Eräässä lapsiryhmän esiopetussuunnitelmassa mediakasvatus näkyy siten, että videointia ja valokuvausta käytetään dokumentoinnin välineinä sekä tietotekniikkaa hyödynnetään esiopetuksessa apuna. Tarkemmissa kuukausi- ja viikkosuunnitelmissa mediakasvatus näkyy, mikäli sitä käytetään. Eräs lastentarhanopettaja kertoi, että mediakasvatus ei ole omana aihealueena, koska se toteutuu läpäisyperiaatteella heidän ryhmässään. Mediakasvatuksen sisältö liittyy lastentarhanopettajan mukaan esiopetuksen sisältöalueisiin, joista erityisesti kielen ja vuorovaikutukseen, etiikkaan ja katsomukseen sekä taiteeseen ja kulttuuriin. Hän myös painotti, että mediakasvatusta käsitellään, vaikei sitä suunnitelmissa olisikaan suoraan. Mediakasvatuksen toteuttamisessa ideat nousevat lapsilta ja toiminnan suunnittelussa otetaan huomioon kohderyhmä ja lasten ikä. Eräs haastateltava korosti lasten omakohtaisuutta ja kokemuspiirin merkitystä mediakasvatuksessa. Esiopetusikäiset lapset katsovat televisiota, käyvät elokuvissa, pelaavat pelejä, käyvät internetissä ja kuulevat vanhemmiltaan mediasta. Haastatteluissa korostui, että toiminnan tulee olla konkreettista. Mitä nuoremmista lapsista on kyse, sitä konkreettisempaa ja arjen tasolle vietyä tulee mediakasvatukseen liittyvän toiminnan olla.

Mediakasvatuksen toteuttamisessa tehdään yhteistyötä lasten vanhempien kanssa. Tulosten mukaan erityisesti silloin on tärkeää keskustella aiheesta, mikäli lapsi puhuu jostakin mediasällöstä paljon tai on jonkin median vaikutuksen piirissä. Tällöin työntekijöiden velvollisuutena on ottaa asia vanhempien kanssa puheeksi. Erään haastateltavan mukaan päiväkodin työntekijöiden tehtävänä on myös kertoa vanhemmille mediavälineiden hyödyistä. Hänen mielestä päiväkodin vastuulla on enemmän opetuksellinen puoli, miten medioita käytetään ja mistä tietoa voi etsiä. Hän näkee, että kodin vastuulla on taas enemmän se, kuinka paljon lapset saavat nähdä ja käyttää erilaisia medioita, koska suurin osa median käytöstä tapahtuu päiväkodin ulkopuolella. Eräs haastateltavista kertoi, ettei kaikkien vanhempien kanssa käytävää keskustelua mediaan liittyen ole käyty, vaan tarve nousee lapsista. Jos työntekijät esimerkiksi kuulevat lapsen kertovan ohjelmista, jotka eivät ole hänen ikäiselleen sopivaa katsottavaa, saatetaan asia ottaa vanhempien kanssa esille. Keskustelussa käydään läpi esimerkiksi, mitä lapsi saa kotona katsoa ja pitävätkö vanhemmat tärkeänä, mitä lapsi saa nähdä. Haastateltava kuitenkin kertoi, ettei pääsääntöisesti paljoa vanhempien kanssa keskustella mediakasva-

tuksesta. Lastentarhanopettaja näki kuitenkin, että vanhempainillassa olisi hyvä keskustella aiheesta, koska lasten elämässä medially on suuri rooli nykyään.

Erään haastateltavan mielestä yhteistyö kodin kanssa on hyvin tärkeää ja molemmilla osapuolilla on vastuu valistaa toisiaan, mitä päiväkodissa tehdään ja mitä kotona tehdään mediakasvatuksen suhteen. Hän painotti myös, että molemmat tahot ovat yhtä lailla vastuullisia mediakasvatuksessa eikä jotakin tehtävää tai asiaa voi sysätä vain toiselle. Eräessä haastattelussa nousi esille myös, että päiväkodissa työntekijöiden tulisi olla tarpeeksi rohkeita sanomaan tarvittaessa vanhemmille, ettei jatkuva tietokonepelaaminen tai television katselu ole hyväksi. Välttämättä kaikki eivät tiedä sitä, vaikka se tuntuu itsestään selvältä asialta.

”Jos nähdään lapsesta, että on jotenkin takertunut televisioon, puhuu vain televisio-ohjelmista tai niin sillo, et kyl se vastuu meillä on sit kertoa ja ohjata niit vanhempia.” (H4)

Kolmen lastentarhanopettajan mielestä mediakasvatuksen toteuttaminen on vähäistä heidän päiväkotiryhmissään. Osa koki aiheen myös melko vieraaksi. Eräessä haastattelussa nousi kuitenkin esille, ettei aina välttämättä tiedosteta, missä kaikessa mediakasvatusta näkyy ja tulee esille. Eräs lastentarhanopettaja painotti oman mielenkiinnon merkitystä mediakasvatuksen toteuttamisessa. Mikäli työntekijä on kiinnostunut aiheesta, toteuttaa hän myös toiminnassa aiheeseen liittyviä asioita.

”Vaikka mä oon ollu näin pitkään töissä, niin kauheen vähästä se loppujen lopuks niinku tai eikö sitä osaa ajatella, et missä kaikessa sitä tulee.” (H3)

Eräs lastentarhanopettaja toi esille median näkymisen lasten leikeissä. Hän kertoi, että mediaasta omaksutaan sekä hyviä että huonoja vaikutteita leikkeihin. Eräs lastentarhanopettaja kertoi, että medialukutaitoon kuuluvaa kuvallukutaitoa harjoitellaan lasten kanssa päivittäin käymällä läpi esimerkiksi päivän tapahtumat suullisesti läpi kuvien avulla. Hän mainitsi myös seinäkalenterin tiedonvälittäjänä, jota lasten kanssa on tutkittu tarkkaan. Siitä on esimerkiksi tarkasteltu, mitä värit ja Suomen lippu tarkoittavat. Eräs ryhmä oli käynyt museossa tutustumassa dinosauruksiin, jonka jälkeen aiheeseen oli tutustuttu tietokirjojen kautta sekä aihetta oli myös työstetty taideaineiden kautta. Yhdessä haastattelussa tuli esille, että kirjallisuuden maailma avautuu lapsille omakohtaisesti, kun he oppivat lukemaan.

7.3 Mediakasvatuksen merkitys

Kaikki haastattelemani lastentarhanopettajat pitivät mediakasvatuksen toteuttamista tärkeänä tai melko tärkeänä. Ensimmäisen haastateltavan mielestä mediakasvatus on melko tärkeä-

ää, koska mediasta tulee paljon tietoa ja medioiden avulla olisi hyvä etsiä ja opetella kaikenlaista. Hänen mukaansa media on kasvava ilmiö nykyään, joten siksi aihe on myös tärkeä. Toisen haastateltavan mukaan mediakasvatuksella on erittäin tärkeä merkitys lapsen hyvinvoinnille. Hän suhtautuu mediakasvatukseen hyvin myönteisesti, mutta korosti aikuisen vastuuta siinä. Hänen mukaan aikuisen tulee olla kiinnostunut lasten mediamaailmasta, eikä väheksyä sitä. Kolmannen lastentarhanopettajan mukaan mediakasvatuksella on tärkeä rooli, koska lapset saavat katsella esimerkiksi heiltä kiellettyjä ohjelmia, mikä näkyy ja kuuluu päiväkodin toiminnassa. Tärkeää olisi tällöin, että työntekijät kertovat lapsille, miksi tämän ikäiset lapset eivät saisi katsoa näitä ohjelmia ja mitä niiden katsominen voi aiheuttaa. Eräs haastateltavista pitää mediakasvatusta kohtalaisen tärkeänä. Hän pitää tärkeänä, että annetaan oikeita malleja ja viestiä kotiin, mikä on oikeaa ja missä kulkevat esimerkiksi pelaamisen tai television katselun rajat. Tietokonepelaamiseen ja television katselemiseen hän taas suhtautuu kielteisemmin.

Tuloksista ilmeni, että työntekijät pitävät mediakasvatuksessa tärkeänä erityisesti suojelullista näkökulmaa. Haastateltavat korostivat aikuisen roolin tärkeyttä lasta suojaavassa mediakasvatuksessa. Aikuisen tulee tietää ne edut ja mahdollisuudet sekä haitat ja vaarat, joita media tarjoaa. Tärkeää on opettaa lapsia suhtautumaan kriittisesti mediasta tulevaan tietoon sekä suojella heitä median huonoilta puolilta. Vanhempien vastuuta median käytöstä kotona painotettiin. Lapsen hyvinvointia voidaan tukea sillä, että vanhemmat pitävät kiinni peleille ja elokuville asetetuista ikärajoista, jottei lapsi saa nähdä kehitykselleen haitallista materiaalia. Päiväkodissa lasten kanssa voidaan keskustella ohjelmien sisällöistä ja niiden vaikutuksista, mutta se mitä lapsi saa kotona katsoa, on vanhempien vastuulla. Eräs lastentarhanopettaja pitää tärkeänä tiedottamista vanhemmille, että heille annetaan oikeita malleja ja kerrotaan rajoista median käyttöön liittyen. Toisen lastentarhanopettajan mielestä esimerkiksi lapsilukot ja muut esteet ovat hyviä valintoja. Hänen mielestään on tärkeää valvoa lasten median käyttöä ja päiväkodissa tietokone kannattaa sijoittaa paikkaan, jossa sen käyttöä pystytään valvomaan. Hän korosti myös sitä, ettei pientä lasta saisi jättää yksin median pariin. Tutkimuksesta selvisi myös, että tärkeää on myös pitää taukoa mediahetkistä ja kannustaa lasta leikkimään kavereiden kanssa.

”Mut aika paljon mun mielest myös kodin vastuulla sit kuitenkin, että eihän me voida valvoo sit tavallansa sitä, mitä siellä kotona tapahtuu, et vaikka kuinka sille lapselle kerrotaan, mut jos lapsi tahtoo muuta, niin kotona ne vanhemmat siitä päättää sitten.” (H3)

”Itse koen hyvänä, ihan hyvänä sen, että tiettyyn ikään asti myöskin niinku valvotaan mahdollisimman pitkään tietenkin vielä murkkuiänkin yli, mut myös rajoitetaan. Et mun mielest siin ei tarvitse kaikkea tarjota, et voi asteittain ot-

taa, mitä kokee hyvänä. Et siin mielessä valinnat tekee tietenkin perhe kotona ja me täällä päivähoitossa, et mitä me otetaan käyttöön.” (H2)

Lastentarhanopettajat pitävät mediakasvatuksessa merkittävänä myös sitä, että mediaa voi hyödyntää opetuksessa monipuolisesti ja eri mediavälineiden avulla lapsi oppii erilaisia asioita. Tietotekniikkaa hyödyntämällä ja erilaisten pelien avulla voidaan esimerkiksi lapsen kielellisten ja matemaattisten taitojen kehitystä tukea. Lastentarhanopettajat kokivat myös opetuspelien olevan hyvä keino erityisesti lapsille, joilla on oppimisvaikeuksia. Lisäksi medioita käyttämällä lapset oppivat niissä tarvittavia teknisiä taitoja, kuten hiirenkäyttöä. Lisäksi mediakasvatuksen avulla lapset oppivat ryhmätyötaitoja, toisen huomioimista, vuorovaikutustaitoja, neuvottelutaitoja, ongelmaratkaisukykyä ja tiedonhakutaitoja. Mediakasvatuksella voidaan tukea myös etiikkaan ja moraaliin liittyvää kasvatusta.

”Tietotekniikan kautta sitten semmoset lapset sitte, jotka ovat kiinnostuneita siitä, niin saattavat oppia esimerkiksi kirjaimia, matematiikkaa, jota ehkä heillä ei ole kiinnostusta muuta kanavaa kautta kiinnostua.” (H3)

Osassa haastatteluissa tuli selville, että mediakasvatusta olisi tärkeää antaa esiopetuksessa, koska koulussa mediakasvatuksella on suurempi rooli haastateltavien mukaan. Tällöin muutos esikoulusta kouluun ei olisi niin suuri erään lastentarhanopettajan mukaan.

Mediakasvatuksen avulla voidaan myös kehittää sosiaalisia suhteita. Erään haastateltavan mielestä esimerkiksi tietokoneella pelattaessa, lapset neuvovat toinen toisiaan ja ottavat toisilta mallia. Median kautta lapset saavat sekä hyviä että huonompia vaikutteita leikkeihinsä. Erään lastentarhanopettajan mukaan positiivinen esimerkki on, että Idols-laulukilpailu voi kannustaa jotakin lasta esiintymään ja laulamaan.

7.4 Mediakasvatuksen kehittäminen

Kaikki haastateltavat kertoivat aiheeseen liittyvän koulutuksen olevan tarpeellista ja tärkeää päiväkotien mediakasvatuksen kehittämisessä. Tuloksista selvisi, että tärkeää olisi välineisiin liittyvä koulutus, sillä jos välineitä ei osaa itse käyttää, on niihin liittyvää kasvatusta ja opetusta vaikea antaa lapsille. Työntekijät toivoivat, että koulutuksessa kerrottaisiin myös mediakasvatuksen tärkeydestä, annettaisiin uusia ideoita mediakasvatuksen toteuttamiseen, kouluttajat olisivat hyviä sekä ikäryhmä huomioitaisiin koulutuksessa. Koulutus koettiin myönteisenä asiana. Eräs haastateltava kertoi, että aihe on hänelle vieraampi, jolloin koulutus olisi erityisen tärkeää. Hän uskoi aiheeseen liittyvän koulutuksen antavan uusia mahdollisuuksia ja intoa toteuttaa mediakasvatusta. Haastatteluissa ilmeni, että koulutusta toivottaisiin järjestettävän esimerkiksi kunnan tai opetusviraston taholta, sillä yksikkö ei usein sitä tarjoa.

Eräässä haastattelussa tuli esille myös, voisiko tietoa ja osaamista jakaa muille työntekijöille, mikäli esimerkiksi osa työntekijöistä osaa käyttää välineitä.

Haastateltavat korostivat tiedon hankkimista itsenäisesti mediakasvatuksesta, jotta he kehittyisivät mediakasvattajina. Haastatteluista tuli esille, että aiheeseen pitäisi perehtyä ja tutustua enemmän, jotta mediakasvatusta osaisi hyödyntää paremmin toiminnassa. Lastentarhanopettajat kokivat olevan myös itse vastuullisia ottamaan selvää aiheesta. Eräs haastateltava sanoikin, että kyseessä on aihe, joka kehittyy jatkuvasti ja vaatii työntekijältä myös kehittymistä.

”Voisin päästää tän luontaisen uteliaisuuteni irti. Nykyään ottaa tosiaan asioista selvää.” (H1)

Mediakasvatuksessa käytettävien välineiden osuutta myös korostettiin, sillä jos välineistöä on saatavilla, pystytään mediakasvatusta toteuttamaan monipuolisemmin. Haastatteluissa esille tuli kuitenkin päiväkotien resurssien vaikutus siihen, kuinka paljon välineitä voidaan hankkia. Eräs lastentarhanopettaja mainitsi videoiden katselemisen vaikeuden päiväkodeissa, sillä tarvittavat luvat niiden katsomiseen maksavat paljon. Hänen ryhmässään tarvittavat luvat on, sillä ryhmä toimii koulun yhteydessä, jolloin he voivat käyttää samoja lupia koulun kanssa. Mediakasvatusta voitaisiin kehittää myös siten, kuten jossain päiväkodissa jo on, että vanhemmilla olisi mahdollisuus sähköisesti nähdä, mitä heidän lapsensa tekevät päiväkodissa.

Erään haastateltavan mielestä suurin kehittäminen yleisellä tasolla on työntekijöiden ajatusmaailmoissa ja asenteissa. Hän myös kertoi, että työntekijöillä on aina iso työstäminen, kun tulee uudempi asia esille. Tärkeää olisi, että osattaisiin ottaa uudet asiat käyttöön toiminnassa. Lisäksi osa lastentarhanopettajista koki oman asenteen merkittävänä mediakasvatuksen toteuttamisessa. Jos on mielenkiintoa asiaa kohtaan, niin siitä myös ottaa selvää. Jos kuitenkin asiaan ei ole niin suurta mielenkiintoa, niin sitten olisi hyvä olla mahdollisuus koulutuksiin.

”Saada se ajatusmaailma muutettua sellaiseksi, voi käyttää hyödyksikin, ettei ne oo vaan pelkkää räiskintäpelien pelaamista, vaikka noi koneet tai videot tai lehdet tai muut.” (H1)

Eräs lastentarhanopettaja kertoi, että mediakasvatusta voitaisiin kehittää hänen ryhmässään myös ottamalla aihe painopisteeksi tietyinä ajanjaksona, jolloin siihen erityisesti keskityttäisiin. Hänen mielestään päiväkodissa voisi myös järjestää mediapäiviä, jolloin keskityttäisiin asiaan tarkemmin. Toisen haastateltavan päiväkodissa työntekijät ovat kehittäneet mediakasvatusta siten, että he ovat esittäneet toiveen siitä, että jokainen päiväkodin ryhmä saisi oman

muistikortin digikameraan. Tällöin jälkityö kuvien siirtämisessä helpottuisi. Haastateltava kertoi myös, että tulostimen hankkiminen helpottaisi lasten töiden käsittelyä.

Osan haastateltavien mielestä mediakasvatus voisi näkyä suunnitelmien tasolla eri tavalla. Erään lastentarhanopettaja mukaan mediakasvatus voisi näkyä paremmin yksittäisinä asioina sekä miten sitä aiotaan toteuttaa tietyssä kautena lasten kanssa. Toisen lastentarhanopettajan mielestä kunnan esiopetussuunnitelmassa mediakasvatus voisi hyvin olla omana alueenaan. Mediakasvatuksen toteuttamisesta tulisi silloin velvoite, koska opetussuunnitelmaa tulee noudattaa esiopetuksessa.

”No, jos siel on uskontokasvatus omana, etiikka, niin kyllä siellä sitte mun mielestä vois olla mediakasvatus omanaan.” (H4)

8 POHDINTAA

8.1 Tulosten pohdintaa

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää lastentarhanopettajien näkemyksiä lasten mediakasvatuksesta päiväkodeissa. Tavoitteena oli saada selville, miten lastentarhanopettajat määrittelevät mediakasvatuksen ja kuinka mediakasvatusta toteutetaan päiväkodeissa. Tavoitteena oli myös selvittää, millainen merkitys mediakasvatuksella on sekä miten mediakasvatusta voidaan kehittää päiväkodeissa. Uskon saaneeni näihin tutkimuskysymyksiin vastaukset aineiston analysoinnin avulla ja tulokset olen esittänyt omassa osuudessa. Pohdin seuraavaksi vielä lyhyesti opinnäytetyöni tuloksia ja vertailen saatuja tuloksia Suonisen tutkimukseen. Teen samalla myös omia johtopäätöksiäni työn tuloksista.

Jokainen lastentarhanopettaja määritteli mediakasvatuksen omalla tavallaan. Yhdenmukaista vastauksissa oli esimerkiksi, että mediakasvatukseen katsottiin kuuluvaksi median käyttäminen opetuksessa oppimista hyödyntävällä tavalla sekä eri mediavälineiden tutuksi tekeminen lapsille. Lastentarhanopettajat korostivat, että mediaa käytetään oppimisen tueksi, eikä esimerkiksi tietokonetta käytetä viihdepelien pelaamiseen. Päiväkotien tehtävänä näyttäisi siis olevan median hyötynäkökulman tukeminen, kun taas kotona lapsi saa käyttää mediaa vapaammin ja pelata erilaisia pelejä. Nykyään lapset käyttävät useita mediavälineitä jo ennen kouluikää ja mielestäni niiden käyttäminen opetuksen apuna jo varhaiskasvatuksessa on perusteltua.

Mediakasvatuksen lähtökohtana on lapsi ja hänen mediaympäristönsä. Kasvattajien tulee havainnoida lasten toimintaa ja kuunnella lasten ajatuksia. (Pentikäinen ym. 2007, 101.) Mediakasvatusta toteutettiin haastateltavien ryhmissä pääasiassa mediavälineitä käyttämällä ja niihin tutustumalla sekä keskustelemalla mediasta ja sen sisällöistä lasten kanssa. Ryhmien esiopetussuunnitelmissa mediakasvatusta ei ollut omana aihealueenaan. Haastateltavat kertoivat, että mediakasvatuksessa ideat nousevat lapsilta ja mediakasvatuksen toteuttamisessa otetaan huomioon lasten ikä ja kohderyhmä. Mediaan liittyvät keskustelut nousevat lapsilta, joten työntekijät ovat kuunnelleet lasten ajatuksia. Mediakasvatuksen toteuttaminen näyttäisi siis olevan lapsilähtöistä. Lapsen elämässä media näkyy vahvasti, jolloin mielestäni on tärkeää, että lapset saavat olla mukana toiminnan suunnittelussa. Esimerkiksi lasten leikeistä, leluista ja vaatteista voidaan havainnoida lasten kiinnostuksen kohteita mediasta ja saada ideoita mediakasvatuksen suunnitteluun.

Päiväkotien toimintaan ovat kuuluneet perinteisesti sadut, kuvat ja leikit, joiden ainekset ovat mediaa ja mediasta. Siten mediakasvatus on ollut osa päiväkotien arkea, joko tiedosta-

matta tai tietoisesti. Mediaympäristö on kuitenkin muuttunut kirjallisesta yhä visuaalisempaan suuntaan ja printtimedioista digitaaliseen mediaan, mikä on aiheuttanut hämmennystä. (Kupiainen 2007, 17.) Opinnäytetyössäni tuli selville, että mediakasvatuksen toteuttaminen on vähäistä kolmen haastateltavan mielestä heidän ryhmässään tai mediakasvatustilanteita ei välttämättä tiedosteta. Haastatteluissa ei tullut juurikaan esille esimerkiksi perinteisen kirjallisuuden ja satujen käyttämistä mediakasvatuksena päiväkodeissa. Kirjat ovat olleet osa päiväkotien arkea pitkän aikaa, jolloin niitä ei välttämättä mielletä mediakasvatukseen kuuluviksi. Olen pohtinut, olisiko minun pitänyt kysyä suoraan haastateltavilta, kuuluuko kirjallisuus heidän mielestään mediakasvatukseen. En kuitenkaan kysynyt, sillä yritin mahdollisimman paljon välttää johdattelua kysymysten asettelussa. Haastatteluissa tuli esille mediavälineistä erityisesti tietokoneen käyttö ja opetuspelit, jotka eivät taas ole olleet päiväkotien arkea kauaa. Mediaympäristön muutos näkyy mielestäni siinä, että haastateltavat kokivat mediakasvatukseen kuuluvan enemmän digitaalisen ja visuaalisen median eli juuri esimerkiksi tietokoneen käytön kuin esimerkiksi perinteisen kirjallisuuden.

Uskon, että mediakasvatusta toteutuu paljon enemmänkin päiväkodeissa, mutta joitain asioita ei tiedosteta mediakasvatukseksi. Tämän vuoksi olisi hyvä pohtia, pitäisikö mediakasvatus näkyä omana aihealueenaan valtakunnallisissa ja päiväkotien omissa suunnitelmissa, kuten osassa haastatteluissa tuli esille. Jos mediakasvatus näkyisi siellä enemmän, toiminnasta tulisi tavoitteellisempaa ja tiedostettua. Mediakasvatukseen tulisi silloin kiinnitettyä enemmän huomiota ja sen toteuttamiseen luotaisiin omat tavoitteet.

Kuten jo teoriaosuudessa tuli esille, lapsien tulisi saada käyttää ja kokeilla eri mediavälineitä omaehtoisesti päiväkodeissa. Kirjoja ja sarjakuvia lapset saavat lukea vapaasti, mutta lapsilla tulisi olla mahdollisuus myös käyttää esimerkiksi kameraa vapaammin. Haastatteluista nousi esille, että aikuiset kuvaavat pääasiassa päiväkodin toimintaa. Lapsille tulisi myös antaa mahdollisuus kuvata toimintaa ja ryhmäläisiään, sillä silloin kuvat olisivat otettu lapsen näkökulmasta. Lapset saisivat kuvien kautta esimerkiksi kertoa, mitkä asiat heille on tärkeitä päiväkodissa. Kuvaaminen voi olla osalle lapsista tuttua kotoa, mutta päiväkodissa siihen voisi tuoda opetuksellisen näkökulman.

Lasten omalla kulttuurilla tarkoitetaan lasten itse luomaa, pääosin suullista kulttuuria, joka perustuu leikkiin ja kerrontaan. Vaikutteita lasten omaan kulttuuriin tulee aikuisten maailmasta, mediasta ja lapsille suunnatusta kulttuuritarjonnasta. Lasten luomaa kulttuuria toivosi myös olevan enemmän näkyvillä, sillä sitä ei juurikaan tuoda julkisuuteen tai sen eri muodot jäävät aikuisilta huomaamatta tai dokumentoimatta. Kun lapset tekevät omia mediaesityksiä, he osallistuvat ja vaikuttavat median keinoin mediakulttuuriin ja saavat äänensä kuuluviin. (Niinistö & Sintonen 2007, 25, 27.) Haastatteluista ei tullut juurikaan esille lasten omaa media tuottamista mediakasvatuksellisenä toimintana. Haastateltavat eivät kertoneet esimerkik-

si, että lapset piirtävät sarjakuvia tai kertovat kertomuksia, vaikka mitä todennäköisemmin näitä mediaesityksiä lapset tekevät. Syynä tähän voi olla, ettei lasten omia mediaesityksiä mielletä mediakasvatukseksi. Eri mediaesitykset voivat myös jäädä työntekijöiltä huomaamatta ja dokumentoimatta, kuten Niinistö ja Sintonen totesivat. Dokumentointia käytettiin lähes kaikissa ryhmissä valokumaamalla lapsia. Yhdessä ryhmässä haastateltava kertoi, että myös lasten töitä tallennetaan valokuvaamalla. Dokumentointia voisi hyödyntää enemmänkin päiväkodeissa mediaesitysten tallennusmuotona. Esimerkiksi lasten näytelmiä voisi videokuvata tai lasten tietokone-ohjelmilla tehtyjä piirrustuksia tulostaa.

Suonisen tutkimuksen mukaan mediakasvatusta on annettava, koska lasten kanssa on puhuttava heitä mietityttävistä mediasta lähtöisin olevista asioista. Seuraavat syyt mediakasvatuksen tarpeellisuuteen liittyivät tarpeeseen suojella lasta haitallisilta sisällöiltä. (Suoninen 2008, 20.) Opinnäytetyöni tulosten mukaan lastentarhanopettajat pitävät mediakasvatuksen toteuttamista tärkeänä tai melko tärkeänä. Heidän mielestä erityisesti lasta suojaava mediakasvatusta on tärkeää, etteivät lapset saisi esimerkiksi nähdä materiaalia, joka voisi vahingoittaa heidän kehitystään. Haastateltavat pitivät kodin vastuuta merkittävänä lasta suojaavassa mediakasvatuksessa. Mielestäni suojaava näkökulma oli odotettua, sillä nykyään puhutaan paljon siitä, kuinka lapset saavat katsella aikuisille tarkoitettua materiaalia. Haastateltavat myös keskustelevat lasten kanssa median sisällöistä, jolloin lapset saavat esimerkiksi keskustella heitä mietityttävistä mediasta lähtöisistä olevista asioista.

Haastatteluista nousi esille kodin merkitys mediakasvatuksessa. Tuloksista voi päätellä, että vastuu mediankäytöstä on vanhemmilla. Työntekijöillä on taas vastuu ottaa asia puheeksi vanhempien kanssa, mikäli he huomaavat lapsen puhuvan paljon esimerkiksi jostain televisio-ohjelmasta, jonka sisältö ei ole lapselle sopivaa. Työntekijät voivat keskustella lasten kanssa mediasta ja perustella, miksi ikärajat on laadittu. Vanhemmat päättävät kuitenkin lopulta, mitä lapsi saa katsoa tai pelata kotona. Mielestäni on tärkeää, että päiväkodin vanhempainiloissa media otettaisiin puheeksi ja mediasta keskusteltaisiin säännöllisesti vanhempien kanssa.

Suonisen tutkimuksessa yleisimmiksi mediakasvatusta rajoittaviksi tekijöiksi vastaajat kokivat laitteiden ja välineiden sekä koulutuksen puutteen. Seuraavina rajoittavina tekijöinä tulivat ajan ja sopivien tilojen puute, lapsiryhmän koko sekä henkilökunnan puute. (Suoninen 2008, 50.) En selvittänyt opinnäytetyössäni mediakasvatusta rajoittavia tekijöitä, vaan miten mediakasvatusta voidaan kehittää päiväkodeissa. Esille nousi kuitenkin samoja asioita kuin Suonisen tutkimuksesta. Haastateltavien mielestä päiväkotien mediakasvatusta voidaan kehittää lisäämällä mediakasvatuskoulutusta. Osa haastateltavista koki aiheen vieraaksi, jolloin koulutuksen merkitys korostuu. He myös korostivat mediavälineiden tärkeyttä mediakasvatuksen toteuttamisessa, sillä jos mediavälineitä on saatavilla, voidaan mediakasvatusta toteuttaa

monipuolisemmin. Lisäksi he kokivat myös itse olevansa vastuullisia ottamaan aiheesta selvää, mutta työntekijöillä tulisi olla mahdollisuus tähän työajallaan. Ajan löytäminen on kuitenkin haasteellista.

8.2 Opinnäytetyön luotettavuus ja eettisyys

Aineiston laadukkuutta voidaan parantaa tekemällä hyvä haastattelurunko sekä miettimällä etukäteen, miten teemoja voidaan syventää ja vaihtoehtoisten kysymysten muotoilemista. Haastatteluvaiheessa pidetään huoli siitä, että tallennusvälineet toimivat. Aineiston laatu parantaa myös se, että haastattelu litteroidaan mahdollisimman nopeasti haastattelun jälkeen. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 184-185.) Teemahaastattelurunkoni oli hyvin väljä, joka antoi haastateltaville mahdollisuuden kertoa asioista laajasti. (Liite 1) Muodostin kuitenkin teemojen ympärille vielä apukysymykset, jotta saisin tarvittavat tiedot asioista, enkä menisi lukkoon, jos haastateltava ei olisi osannut kertoa asiasta pelkän teeman mukaan. Varmistin tallennusvälineenä toimineen digitaalisen nauhurin toimivuuden ennen haastatteluja. Vilkaisin myös välillä haastatteluiden aikana, että nauhuri varmasti toimii. Olin myös ostanut varapariistoja mukaani, jos vanhat olisivat loppuneet.

Haastattelun alussa kannattaa varmistaa vielä haastateltavan suostumus haastatteluun sekä varmistaa, että haastateltava tietää, mikä on tutkimuksen tarkoitus. Tutkimuksen tavoitteisiin ja haastatteluiden laatuun vaikuttavat haastatteluiden aika, paikka sekä haastattelutilanne. Näiden tekijöiden vaikutuksista on hyvä kertoa tutkimuksesta. (Vilka 2005, 112.) Läpi tutkimuksen on muistettava kunnioittaa tutkittavien yksityisyyttä. Tutkittaville tulee ennen tutkimuksen tekemistä antaa tarpeeksi tietoa tutkimuksesta, jotta he voivat arvioida haluavatko osallistua tutkimukseen vai ei. (Kuula 2006, 136.)

Työhöni liittyi eettisiä ja salassapitoa koskevia asioita erityisesti aineistoa kerätessäni. Varmistin luottamuksellisen haastattelutilanteen siten, että kerroin haastattelun aluksi vielä, mitä olen tekemässä ja mihin työni tuloksia käytetään. Kysyin myös haastateltavilta heidän suostumustaan haastatteluun ja nauhoitukseen. Hankin varsinaisen tutkimusluvan Keravan kaupungilta. (Liite 2) Haastattelut perustuivat vapaaehtoisuuteen ja haastateltavilla oli oikeus myös kieltäytyä vastaamasta kysymyksiin. Kun olin litteroinut haastattelunauhut, poistin nauhoittimesta tallenteet. Hävitän haastatteluiden materiaalit opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Haastateltavien tiedot ovat olleet salaisia läpi tutkimuksen ja heidän anonymiteetti on säilynyt aineistoa kerätessäni ja tuloksia esitellessäni.

8.3 Opinnäytetyöprosessi ja jatkotutkimusaiheet

Olen kehittynyt ammatillisesti työtä tehdessäni. Olen saanut paljon tietoa lasten mediakasvatuksesta, jota voin hyödyntää tulevaisuudessa lastentarhanopettajan työssä. Olen sisäistänyt mediakasvatuksen tärkeyden varhaiskasvatuksessa. Perehdyin tutkimusprosessin aikana laadulliseen tutkimukseen ja haastatteluun aineiston keruumuotona. Uskon kehittyneeni haastattelijana työtä tehdessäni. Mikäli tulen tekemään vielä tutkimuksia, uskon tästä prosessista olevan paljon hyötyä silloin. Mielestäni myös tiedonhakutaitoni ovat kehittyneet, sillä työtä varten on pitänyt etsiä paljon lähteitä. Työn tekeminen on kehittänyt myös suunnitelmallisuutta ja ajankäyttöä, vaikkakin suunnitelmat ja aikataulu ovat muuttuneet matkan varrella.

Tein tarkoituksella laadullisen tutkimuksen, sillä halusin saada selville lastentarhanopettajien näkemyksiä aiheesta. Jos olisin tehnyt rajatun kyselylomakkeen, jossa olisi esitetty kaikki mediavälineet ja mediakasvatuksen työtavat, olisin itse määrittänyt jo osaltaan, mitä mediakasvatus on. Halusin antaa haastateltaville mahdollisuuden kertoa heidän näkemyksensä asiasta, johon he saivat mahdollisuuden teemahaastattelun avulla.

Mediakasvatus on hyvin laaja aihe, jota voi tutkia monesta eri näkökulmasta. Mediakasvatus antaa mahdollisuuksia monipuoliseen työskentelyyn lasten kanssa ja sen avulla lapsille voi tuottaa monipuolisia kokemuksia. Mielestäni tärkeää olisi, että varhaiskasvatuksessa työskentelevät osaisivat paneutua nykyiseen mediakulttuuriin eivätkä antaisi esimerkiksi oman negatiivisen asenteen mediaan kohtaan vaikuttaa. Mediakasvatus on kuitenkin paljon muutakin kuin vain videoiden tai pelien pelaamista.

Teknologia kehittyy koko ajan ja mediavälineet lisääntyvät. Mediakasvatus on alue, jonka merkitys ei tule ainakaan vähenemään. Mediakasvatuksen osaaminen vaatii mielestäni säännöllistä kehittymistä työntekijältä. Ongelmana on kuitenkin, mistä löytyy aikaa pysähtymisen tahdissa. Tärkeää olisi, että mediakasvatuksen tärkeys huomioitaisiin jo valtakunnallisella tasolla ja päiväkodin työntekijöille järjestettäisiin säännöllisesti mediakasvatuskoulutusta. Lisäksi olisi tärkeää, että kirjallisuus aiheesta olisi monipuolista. Käytin itse työssäni paljon mediamuffinssimateriaaleja lähteinä, koska koin ne erittäin hyviksi oppaiksi mediakasvatuksessa. Kirjoissa on paljon ideoita ja tietoa, miten mediakasvatusta voidaan toteuttaa lasten kanssa. Mielestäni päiväkoteihin olisi hyvä hankkia näitä kirjoja ja ottaa ne käyttöön.

Toivon, että opinnäytetyöstäni olisi hyötyä päiväkodin työntekijöille mediakasvatuksen toteuttamiseen. Kannustan työntekijöitä ottamaan selvää mediakasvatuksesta ja ottamaan aiheen osaksi päiväkodin arkea. Toivon, ettei liikaa kiinnitettäisi huomiota vain mediavälineisiin liittyvään osaamiseen. Olen itsekkin epävarma eri mediavälineiden käytössä, enkä koe hallitsevani täydellisesti yhtäkään mediavälineen käyttöä. Tärkeää on rohkeasti kokeilla esimerkiksi

digikameran käyttöä tai tietokoneen eri ohjelmia lasten kanssa. Lisäksi on hyvä tiedostaa mediakasvatuksen hyödyt lasten kanssa työskennellessä ja kokeilla rohkeasti uusia toimintatapoja mediakasvatuksen parissa. Suhtaudun itse myönteisellä asenteella mediakasvatukseen ja uskon mediakasvatuksen toteuttamisesta olevan paljon iloa päiväkodissa.

Olen myös pohtinut jatkotutkimusaiheita, joista voisi tehdä muita opinnäytetöitä aiheeseen liittyen. Käsittelin opinnäytetyössäni yleisesti lasten mediakasvatusta päiväkodeissa, joten jatkossa voisi syventyä johonkin tiettyyn aihealueeseen. Yksi mielenkiintoinen aihe tutkittavaksi olisi, miten media näkyy lasten leikeissä. Siinä voisi havainnoida lapsia sekä haastatella päiväkodin työntekijöitä aiheeseen liittyen. Lisäksi tulisi tutkia, miten mediaa hyödynnetään eri sisältöalueissa, kuten matematiikan tai äidinkielen opetuksessa. Haastattelin opinnäytetyöhön esiopetusryhmissä työskenteleviä lastentarhanopettajia. Yhtenä jatkotutkimusaiheena voisi olla tutkia, miten mediakasvatus näkyy 3-5-vuotiaiden tai alle 3-vuotiaiden lasten ryhmissä.

LÄHTEET

Ermi, L., Mäyrä, F. & Heliö, S. 2005. Digitaaliset lelut ja maailmat: pelaamisen vetovoima. Teoksessa Lahikainen, A., Hietala, P., Inkinen, T., Kangassalo, M., Kivimäki, R. & Mäyrä, F. (toim.) Lapsuus mediamaailmassa. Näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan. Tampere: Tammer-Paino, 110-128.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2000. Viitattu 26.2.2009
<http://www.oph.fi/ops/esiopetus/esiops.pdf>

Eskola, J. & Suoranta, J. 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 6. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Herkman, J. 2002. Audiovisuaalinen mediakulttuuri. 2. painos. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. Tutki ja kirjoita. 11. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Karimäki, R. 2007. Media leikkiin innoittajana. Teoksessa Pentikäinen, L., Ruhala, A. & Niinistö, H. (toim.) Mediametkaa! Osa 2 - Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 40-47.

Karlsson, L. 2003. Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Juva: WS Bookwell Oy.

Karlsson, L. 2007. Mediamatkaan saduttamalla. Teoksessa Pentikäinen, L., Ruhala, A. & Niinistö, H. (toim.) Mediametkaa! Osa 2 - Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 123-134.

Kotilainen, S. 1999. Mediakasvatuksen monet määritelmät. Teoksessa Kotilainen, S., Hankala, M. & Kivikuru, U. (toim.) Mediakasvatus. Helsinki: Oy Edita Ab, 31-42.

Kotilainen, S. 2002. Kasvattaja lapsen tulkkina mediaympäristössä. Teoksessa Sintonen, S. (toim.) Median sylissä. Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta. Tampere: Tammer-Paino Oy, 34-39.

Kupiainen, R. 2002. Mediakokemuksia viihteen, mielihyvän ja nautinnon labyrinteissa. Teoksessa Sintonen, S. (toim.) Median sylissä. Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta. Tampere: Tammer-Paino Oy, 70-81.

Kupiainen, R. 2007. Pienten lasten medialukutaito. Teoksessa Pentikäinen, L., Ruhala, A. & Niinistö, H. (toim.) Mediametkaa! Osa 2 - Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 15-22.

Kuula, A. 2006. Yksityisyyden suoja tutkimuksessa. Teoksessa Hallamaa, J., Launis, V., Lötjönen, S. & Sorvali, I. (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Helsinki: Hakapaino Oy, 124-140.

Lehtipuu, U. 2006. Ruuturitari ja digidonna. Lapsi matkalla mediaan. Juva: WS Bookwell Oy.

Liukko, S. & Kangassalo, M. 1998. Mediaa muruille. Rauma: Kirjapaino Oy West Point.

Martsola, R. & Mäkelä-Rönholm, M. 2006. Lapsilta kielletty. Kuinka suojella lasta media-traumalta. Hämeenlinna: Karisto Kirjapaino Oy.

Mustonen, A. 2001. Mediapsykologia. Porvoo: WS Bookwell Oy.

- Mustonen, A. 2002. Median rooli psykologisessa kehityksessä. Teoksessa Sintonen, S. (toim.) Median sylissä. Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta. Tampere: Tammer-Paino Oy, 55-69.
- Niinistö, H., Ruhala, A., Henriksson, A. & Pentikäinen, L. 2006. Mediametkaa! Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla. 2. painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Niinistö, H. & Sintonen, S. 2007. Mä keksin! Tehdään yhdessä mediakulttuuria. Teoksessa Pentikäinen, L., Ruhala, A. & Niinistö, H. (toim.) Mediametkaa! Osa 2 - Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 23-30.
- Okkonen, S. 2007. Faktaa ja fiktiota lasten kanssa. Median tarinat draamakasvatuksessa. Teoksessa Pentikäinen, L., Ruhala, A. & Niinistö, H. (toim.) Mediametkaa! Osa 2 - Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 66-74.
- Pentikäinen, L., Ruhala, A. & Niinistö, H. (toim.) 2007. Mediametkaa! Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Salokoski, T. 2006. Pelinappulat. Teoksessa Niinistö, H. & Ruhala, A. (toim.) Mediametkaa! Mediakasvattajan käsikirja kaikilla mausteilla. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 66-77.
- Salokoski, T. 2007. Turvallista mediamatkaa! Taitavaksi median tulkitsijaksi aikuisen tukemana. Teoksessa Pentikäinen, L., Ruhala, A. & Niinistö, H. (toim.) Mediametkaa! Osa 2 - Kasvattajan matkaopas lasten mediamaailmaan. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 75-86.
- Sintonen, S. (toim.) 2002. Median sylissä. Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Stakes. 2008. Mediakasvatus varhaiskasvatuksessa. Viitattu 2.6.2009
http://www.kerhokeskus.fi/easydata/customers/kerhokeskus/files/liitetiedostot/mediakasvatus_varhaiskasvatuksessa_verkkoversio.pdf
- Suoninen, A. 2004. Mediakielitaidon jäljillä. Lapset ja nuoret valikoivina mediankäyttäjinä. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Suoninen, A. 2008. Mediakasvatus päiväkodissa ja esiopetuksessa. Mediakasvatuksen tilan ja Mediamuffinssi-oppimateriaalien käyttöönoton arviointi syksyllä 2007. Viitattu 3.3.2009
http://www.kerhokeskus.fi/easydata/customers/kerhokeskus/files/liitetiedostot/mediakasvatus_paivakodissa_raportti_final.pdf
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2003. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Viitattu 12.2.2009
<http://varttua.stakes.fi/NR/rdonlyres/DD04983E-D154-4FE4-90A1-E2690175BE26/0/vasu.pdf>
- Vilkkä, H. 2005. Tutki ja kehitä. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

LIITTEET

Liite 1: Teemahaastattelurunko

Liite 2: Tutkimuslupa

TEEMAHAASTATTELURUNKO

TAUSTATIEDOT

Ikä

Sukupuoli

Kuinka kauan työskennellyt lastentarhanopettajana

MEDIAKASVATUS JA SEN TOTEUTTAMINEN JA SISÄLTÖ PÄIVÄKODISSA

Määritelmä

Välineet

Menetelmät

Suunnitelmat

MEDIAKASVATUKSEN MERKITYS

Tärkeys

Oma suhtautuminen

Lapsen hyvinvointi

Lapsen kasvu ja kehitys

Opittavat asiat

Päiväkodin ja kodin välinen yhteistyö

MEDIAKASVATUKSEN KEHITTÄMINEN

Kehittämistarpeet

Suunnitelmat

Oma kehittyminen

Tukea

Koulutus

TUTKIMUSLUVAN MYÖNTÄMINEN

Laurea ammattikorkeakoulussa sosionomia opiskeleva Marja Nyholm anoo 15.6.2008 päivätyllä kirjeellä lupaa tehdä opinnäytetyön aiheesta lasten mediakasvatus. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää työntekijöiden näkemys siitä, mitä mediakasvatus on ja miten sitä toteutetaan päiväkodissa. Tutkimus tehdään teema haastattelemalla lastentarhanopettajia. Anojan tulee sopia päiväkodin johtajien kanssa käytännön järjestelyistä ennen tutkimuksen tekemistä.

Päätös Myönnän Marja Nyholmille hänen anomansa tutkimusluvan. Mahdollisista käytännönjärjestelyistä tulee anojan sopia päiväkodin johtajien kanssa.

**Päätöksen
allekirjoitus**

Anneli Rautiainen
Päivähoidon johtaja

Pöytäkirja nähtävillä Päivähoito-osasto 15.8.2008

Tiedoksi Asianosaiset: Marja Nyholm
Muut tiedoksisajaat: päiväkodin johtajat

**Tiedoksianto
asianosaiselle**

Tämä päätös on
 lähetetty tiedoksi kirjeellä

luovutettu asianosaiselle

Päiväys 30/6 2008

Tiedoksiantaja

Karén Maarit

Asianosaisen allekirjoitus